

פרשת השבוע "נשא" – שבועות" (ח"א)

ט"ו עניינים בביאור הפרשה והחג ופרק "נחשבה" מזהגה"צ רבי יחיאל הלוי גוביק שליט"א ראש כולל "דעת יוסף"

סיפורים לחג השבועות

מאת הסופר האגדי הרב רבי יאיר וינשטוק שליט"א

1) בימי שפוט השופטים סיפור מיוחד לחג השבועות

כדור חוזר הוא בעולם

2) "יגעת ומצאת – מצות השבת אבדה קיימת!"

ברס"ג נמנית מצות שילוח טמאים (במצוה מ"ח) ומבאר שם החונה עליו סביב, הגרי"פ פערלא זצ"ל, דאין המצוה הזו מוטלת על היחיד שצריך לשלוח את עצמו, אלא דין הוא על הציבור, כלומר בית הדין שממונים מטעם הציבור חייבים להפריש את הטמא מן המחנה אבל כל עוד לא הפרישוהו אין הוא מצד עצמו חייב לצאת מחוץ למחנה.

ורצה לדייק כן מפשטות הקרא, דכתיב 'צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש מזכר ועד נקיבה תשלחם אל מחוץ למחנה ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם' **ובפרש"י:** וישלחו מן המחנה, שלוש מחנות היו שם בשעת חנייתן, תוך הקלעים היא מחנה שכינה, חנית הלויים סביב, כמו שמפורש בפרשת במדבר סיני, היא מחנה לוייה, ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות. הצרוע נשתלח חוץ לכולן, הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים, וטמא לנפש מותר אף בשל לוייה ואינו משולח אלא משל שכינה, וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים (דף ס"ז ע"א).

(א) בדין מצוות שילוח טמאים מן המחנה, על מי היא מוטלת.

איתא בפרשה (פ' ה' פס' ב' ג') "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש מזכר ועד נקיבה תשלחם אל מחוץ למחנה ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם"

ובפרש"י: וישלחו מן המחנה, שלוש מחנות היו שם בשעת חנייתן, תוך הקלעים היא מחנה שכינה, חנית הלויים סביב, כמו שמפורש בפרשת במדבר סיני, היא מחנה לוייה, ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות.

הצרוע נשתלח חוץ לכולן, הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים, וטמא לנפש מותר אף בשל לוייה ואינו משולח אלא משל שכינה, וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים (דף ס"ז ע"א).

זה העשה שלו ולפיכך שפיר לוקין על הלאו הנ"ל.

עוד יש לתמוה מהגמ' בהוריות (דף ח' ע"ב) דאין מביאין אשם תלוי על עשה ולא תעשה שבמקדש, ובגמ' מבואר הטעם לפי שמטמא מקדש הוא בעולה ויורד ולא בחטאת קבועה ואין אשם תלוי רק בדבר ששגגתו הוי בחטאת קבועה, עכ"פ משמע דמטמא מקדש אית ביה דין עשה ולא תעשה, דאי לית ביה עשה כלל מה שייך לשנות אין מביאים אשם תלוי על עשה ולא תעשה שבמקדש, פשיטא דלא יתחייב על עשה שאינו מוזהר בו, אמנם זה ודאי דאין על עשה כל דין קרבן ואין הכוונה דחלק המחייב בקרבן הוא העשה, דזה ודאי אינו, ברם יש כנראה איזה משהו בעשה הנ"ל דשייך בו ושייך בכפרה, מדנקטינן ליה בהאי עניין, וזה גופא אינו מדוקדק שהרי אין הלאו הזה שייך כלל לטמא.

ברם הגר"י זצ"ל גופא מביא את שיטת הרמב"ם בספר המצוות דהאי עשה מוטל על הטמא עצמו לשלח עצמו מן המחנה, ואומר הקה"י דבאמת שני הדברים הם אמת, דשניהם קיימים, דיש דין על בי"ד והקהל לשלח הטמא ויש דין על הטמא להשתלח, ברם זה הוי מדין בי"ד, ומבאר דבריו, דאין הכי נמי מצוה זו מוטלת על הציבור ועל בית דין להפריש את הטמא מן המחנה, מכל מקום אף הטמא עצמו נידון כבי"ד על עצמו, דמה שחייבה התורה את בי"ד והציבור במצוות הציבור משום שיש להם כוח לשלוט על הכלל ובידם לפקח ולהשגיח ולהכריח את הציבור לעשות כרצון התורה, ומהאי טעמא גופא אית לטמא האי דינא, שהרי הוא שליט על עצמו ויכול לחייב את עצמו לצאת מן המחנה ולטהר את המחנה בכך.

וראיה לכך ממאי דאיתא בספרי "מזכר ועד נקיבה תשלחו, בכל אדם הכתוב מדבר, אחד גדולים ואחד קטנים במשמע. ויש להבין אם כוונת הספרי על הטמא עצמו, דמצות הטמא עצמו לפרוש מן המחנה, תינתן גדולים שפיר חייבים הם במצוה, אבל קטן עצמו הלא אף אם הוא אוכל נבילות אין בי"ד מצווים להפרישו (יבמות דף ק"י ע"א) וכלל איכא בכל הש"ס, דקטנים לאו בני מעבד מצוות, ועל כרחך דלאו מצד דין הקטן הוא אלא מצד קדושת המחנות, שבני דין צריכים לטהר את המחנה ואין זה מדין הקטן עצמו דהוא לאו בר מעבד מצוה, אלא דבי"ד צריך לדאוג לטהרת המחנה, ולפיכך הם מפרישים את הקטן מחוץ למחנה.

ברם תמה בזה בספר קה"י (הוריות סי' ח') מגמ' דמכות (דף ט"ו ע"א) דאמרינן התם, לאו שקדמו עשה כתיבא ותנינא דלוקין עליו ולא הוי לאו הניתק לעשה, כתיבא וישלחו מן המחנה וגוי ולא יטמאו את מחניהם, תנינא הבא למקדש טמא לוקה. והנה אי נימא דמצות וישלחו מן המחנה היא מצוה שמוטלת רק על בי"ד ולא על הטמא עצמו דלו עצמו אין עשה כלל, אי"כ אין זה שייך כלל לעניין של לאו הניתק לעשה, שהרי העשה אינו מוטל עליו לתקן אלא על בי"ד, ואי"כ אין כאן לטמא מצד העשה לתקן את לאו דידיה, ואי"כ לאו מטעם לאו שקדמו עשה לוקה הוא אלא משום דלא שייך כאן כלל דין לאו הניתק לעשה? אלא עי"כ דלא כהגר"י פערלא.

אמנם התם איכא לאקשווי דלמ"ד לאו שקדמו עשה אין לוקין עליו יקשה בלאו הכי, אמאי לוקין על לאו זה? אלא אי"כ נתרץ אדרבה כשיטת הגר"י, דמטעם דהלאו מוטל על בי"ד ולא על הטמא אין זה נחשב כלל אפילו כלאו שקדמו עשה דאין

**"אלה פקודי משפחת בני מררי אשר
פקד משה ואהרן על פי ה' ביד
משה" (במדבר ד, מה).**

לעיל (לז) גבי בני קהת נאמר: "אלה
פקודי משפחת הקהתי כל העבד
באהל מועד", וכן גבי בני גרשון (לעיל
מא) נאמר: "אלה פקודי משפחת בני
גרשון כל העבד באהל מועד", ואילו
כאן בבני מררי לא הזכיר "כל העבד
באהל מועד".

ונראה הטעם, דבשעת המסעות, לפני
המסע בני גרשון פירקו את יריעות
המשכן והאהל ואת קלעי החצר, ונמצא
שכשבאו לעבוד עדיין היה אהל מועד
נטוי, ולאחר המסע, בני מררי הקימו
הקרשים והאדנים, ובני גרשון פירשו
עליהם את היריעות ונטו את חצר
המשכן וחל שם אהל מועד, ונמצא
שעבודתם היתה באהל מועד. ובני
קהת, אמנם הם נטלו הארון והכלים
רק לאחר שפירקו המשכן, אבל כשחנו
הרי בני גרשון ומררי הקימו את המשכן
עד בואם, והם מצאו המשכן עומד
והכניסו הכלים אליו (כמבואר בבריייתא
דמלאכת המשכן פי"ג מ"ו, והובא
ברש"י במדבר י' יז-כא), כך שעבודתם
היתה באהל מועד. ועוד, דקיי"ל
(מנחות צה.) "אע"פ שנסע אהל מועד
הוא", והיינו דמקום הכלים נחשב אהל
מועד גם בשעת המסעות (עיין רש"י
זבחים ס: ד"ה קדשים נפסלים, וחדושי
מרן רי"ז הלוי עה"ת שם), ונמצא
דעבודת המשא של בני קהת היתה
באהל מועד ממש. אמנם בני מררי הרי
באו לעבוד לאחר שפירקו היריעות

**(ברם בודאי על קטן זה לא שייך שהרי קטן
אינו בכלל מצוות אף על עצמו ולפיכך
החובה מוטלת רק על בית דין להפרישו)**

**ונראה לפי זה, דבאמת כוונת הגר"פ
שמצוה זו מוטלת על הציבור ואין היא
מצוות היחיד, דהיינו מצד קדושת המחנה
שלא תהיה בו טומאה במקדש, והנה זה
מדיני העזרה עצמה, שאסור שתהיה בה
טומאה, וזו ממצות הציבור שמוטלות על
ענייני המקדש וכבנין בית המקדש עצמו
שמצוותו על הציבור בכללות ולא על היחיד.
ולפיכך איכא איסור להכניס קטן טמא אף
שקטן עצמו אינו בכלל המצוות, מכל מקום
עצם הקטן טמא ואסור להכניס דבר טמא
במקדש, כפי כל דבר טומאה ולא משום
מצוות הקטן, ואפשר עוד דגבי גדול שהוא
טמא חייב להפריש עצמו לא מצד זה שהוא
טמא אלא כי הוא דבר המטמא ובזה שהוא
נמצא במקדש הוא מכניס דבר המטמא
למקדש ועל כן עליו להפריש את עצמו כדי
לא להכניס דבר המטמא במקדש (ועיין
שם בקה"י מה שהביא בעניין ואכמ"ל אף
שיש הרבה לעורר בזה).**

(ב) מאת הגאון האמיתי מעתיק שמועה דבית בריסק רבי אברהם חנוך שפיגל שליט"א

**[יהיו דברי אלה לעילוי נשמתם
הטהורה ונקיה של שני בני אחי ר'
שלמה שליט"א, הבחור יששכר דב
בן שלמה, והבחור אברהם ישעיהו בן
שלמה ז"ל, תהי נשמתם צרורה
בצרור החיים]**

מועד" וגו', ומה צ"ל פעם שנית "כל העבד באהל מועד", הלא כבר הזכיר דמיירי בבאים לצבא העבודה באהל מועד. וכן הוא בבני גרשון (שם לט-מא), והכפל תמוה. ולדברינו מבואר, דחדא קאי על העבודה באהל מועד בעודו נטוי, וחדא קאי על העבודה בשעת המסעות, ולכן בבני מררי נזכר כן רק פעם אחת, דהם עבדו באהל מועד רק בעודו נטוי, ובשעת המסעות לא היתה עבודתם באהל מועד.

והנה לעיל בפ' במדבר בחלוקת עבודת משא המשכן, נאמר (ג, כה): "ומשמרת בני גרשון באהל מועד המשכן והאהל" וגו', ובבני קהת נאמר (שם לא): "ומשמרתם הארן והשלחן" וגו', ובבני מררי נאמר (שם לו): "ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן" וגו', הרי דרך בבני גרשון נזכר "באהל מועד".

ולדברינו מבואר, דבשעת המסעות רק הם עבדו באהל מועד ממש, דבני מררי הרי לא עבדו באהל מועד כלל כמשנ"ת, ובני קהת ג"כ לא עבדו באהל מועד, שהרי כשבאו ליטול הכלים כבר היה האהל מפורק, אלא שמ"מ מקצת עבדו באהל מועד, שהרי הכניסו הכלים לאהל מועד כמשנ"ת, ולכן אחז בהם הכתוב בדרך ממוצע, שפעם אחת הזכיר בהם אהל מועד ופעם אחת לא הזכיר, ומבואר היטב.

ונסתלק שם אהל מועד [כדאיתא בברייתא במנחות (שם) "משהוגללה הפרוכת זבין ומצורעין נכנסים לשם"], ובשעה שחנו, הם הקימו הקרשים, ובשעת עבודתם עדיין לא חל שם אהל מועד, ולכן לא נזכר בהם "כל העובד באהל מועד", [מיהו יעוין בביאור דעת לברייתא דמלאכת המשכן שם, איך שביאר את דברי הירושלמי שהביא].

[אך יש להעיר, דבהקמת המשכן מבואר (שמות מ, יח, ועין ספורנו שם, ורש"י מנחות צט. ד"ה ויקם משה את המשכן בל"א), דקודם פרש משה את יריעות המשכן, ורק אח"כ העמיד את הקרשים, ויתכן שזה היה רק בח' ימי המילואים שמשה הקים את המשכן, אבל בשאר הקמות כשהקימו הלויים לא עשו כך, אלא כדרך העולם, קודם העמידו הקרשים בתוך האדנים, ועליהם פרשו היריעות.]

ויש להוסיף, דלא לגמרי קיפח הכתוב לבני מררי, דלעיל (מג) כתיב גם בהם: "כל הבא לצבא לעבודה באהל מועד", ורמז בזה, דגם הם מתעסקים עם אהל מועד. ויותר, דאמנם בשעת המסעות מצינו לחילוק האמור, אבל הלא הלויים הופרשו גם לעבודת המשכן בשעת חנייתו, בשירה, בשמירה, וסיוע לאהרן ובניו, ולכן הזכיר הכתוב כן שהם עבדו באהל מועד. מהשתא יתכן לפרש דזה טעם הכפילות דמצינו בבני קהת וגרשון, דכתיב (שם, לה-לז): "מבן שלשים ומעלה וגו', כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד. אלה פקודי משפחת הקהתי כל העבד באהל

לאור באור הערבי, והרגשתי בנפשי שראתה נסתרות, ותאכל ותשבע ותותר ממטעמי התורה באור פני מלך חיים".

ובבאר מים חיים (מצ'רנוביץ, פרשת שמיני ד"ה והנמשל) כתב שמי שזוכה לטעום בנפשו קצת טעם מתיקות התורה וקיום מצוותיה באהבה הרי אין קץ וערך ושיעור לנועם מתיקות הלזה, כמו שאמר הכתוב (משלי ג יז) 'דרכיה דרכי נועם', ואמר (תהלים לד ט) 'טעמו וראו כי טוב ה''. וההוגה בה לשם ה' באהבה אז **חיכו ממתקים וכל פיהו מלא מטעם נופת צוף נועם עריבות ידידות מתיקות התורה** יותר מכל הדברים הנחמדים שבעולם, כמאמר הכתוב (שם יט יא) 'הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים'. **וזה לא רק על דרך האמונה אלא טעם ממשי נפלא במתיקות אהבה שאין קץ וערך אליה, ואין עוד חשק ותענוג בעולם כמו זה עבור מי שזכה קצת לטעום מתענוגיה, ודדיה ירוו בכל עת במתיקות נפלא מסברות אמיתיות חדשות החביבין על בעליהן ולומדיהן לשמה יותר מכל הון יקר הנמצא בעולם, ומכל פז ופנינים יקרים.**

ובקובץ אגרות חזון איש (ח"א אגרת ט) כתב שכל הנאות גוף האדם ותאוותיו הם הנאה מדומה המשמחת את נפשו במדה מסוימת, אבל הנאה זו אין בכוחה להתחרות עם העונג האציל של עמל החכמה, אשר בו נשמת האדם מתרוממת מעל המיית העולם עד לשמי שמים ונהנית מזיו החכמה העליונה. **וזו הטובה הגדולה והיתירה שנתנה לאדם תחת השמש, כי יש כח באדם לאור באור החיים ולהשתעשע בבינה עילאה משמחת לב ונפש.**

ועוד כתב שם (ח"ב אגרת קעג אות יט) שנפש המשכלת אשר באדם היא כח המוכן לקבל את צורת החכמה האצולה ממרום, וחיבור הכח הזה עם החכמה הוא **עונג האדם ועידונו היותר גדול שבכל חשקי**

מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א
(ג) כיצד מרגישים בעריבות טוב התורה

ידוע מה שכתב האור החיים הקדוש (דברים כו ח): "גם ירמוז במאמר בכל הטוב אל התורה כאומרם ז"ל (ברכות ה.) ואין טוב אלא תורה, **שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם. עכ"ל.**

ואמנם שמענו כן ראינו להרבה מגדולי ישראל אנשי השם, אשר לשונם ודבריהם יעידון ויגידון כמה חשים המה היטב בעליל את מתיקותה ועריבותה של תורת ה', כפי שאמר נעים זמירות ישראל (תהלים יט יא) 'הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים'. ועוד אמר (שם פסוק קג) 'מה נמלצו לחכי אמרתך מדבש לפי'.

וכמו שהעיד האור החיים עצמו כמה דוכתי:

בפרשת אחרי מות (ויקרא יח ב) כתב: "ואומרו 'ותורתך בתוך מעי' (תהלים מ ט), פירוש **לרוב חשק עבודת הקודש, עד שמרגיש בלומדו תורת ה' כאילו אוכל וממלא בני מעיו ממזון טבעי.** ע"כ. ובפרשת בלק (במדבר כג כא) כתב: "שהצדיקים הגם שעושים מצות וכל עסקם בתורה אינם מרגישים שיש להם עמל וכו' אלא אדרבה **כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה.**" ע"כ. ובפרשת ראה (דברים יא כז) כתב: "כי השמיעה בתורה הוא **תענוג מופלא ומחיה הנפש, כאומרו (ישעיה נה ג) 'שמעו ותחי נפשכם', והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מתנה טובה מופלאה, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה.**" ע"כ. וכן העיד על עצמו בהקדמה לחיבורו במה שכתב: "תורת ה' כתובה לפני, והיא העירה אותי והיא השיחתני, והיא האירה נפשי

ואפשר שהדבר מבואר על פי מה שכתבו התוס' (כתובות קד. ד"ה לא) בשם המדרש: "עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו". והרגשת מתיקות התורה באה רק אחרי שנכנסו ונמסכו דברי התורה בתוך גופו ונפשו.

ב. עמל התורה

ענין נוסף המביא לעריבות התורה למדנו מדברי רבינו מנוח על הרמב"ם (תפילה פ"ז ה"י), שפירש את נוסח ברכת התורה 'והערב נא', שאחר הבנתם יהיו הדברים לנו ערבים ומתוקים, ונשכח את כל העמל שעמלנו בהם, ויהפוך כל העמל ההוא למנוחה ועונג. עכ"ד. מבואר מדבריו שכפי עמל האדם בהבנת התורה כך יגדל תענוגו בעת שיגיע להבנת דבריה וגילוי צפוניה.

ובמשנת רבי אהרן (ח"ג שבועות בענין קבלת התורה אות ו) הביא את לשון רש"י בפרשת יתרו (שמות יט ה) על הפסוק 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי', שכתב רש"י: אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות, עכ"ל. וביאר שמשה רבינו אמר לישראל, שלא יחשבו שכל שיצטרכו לעמול בתורה כך יהיה הלימוד קשה להם יותר, אלא אדרבה, ככל שיעמלו בתורה כך יהיה הלימוד יותר קל וערב עליהם, כי התורה מתוקה מדבש ונופת, וככל שיעמול בה יותר כך ימשך אחריה יותר ויחוש את מתיקותה.

וזוהו כמו שכתב בקובץ אגרות חזון איש (ח"א אגרת ב): "ואמנם **אחר העמל נפתח שער אורה חדש אשר השכל מתענג ללא קץ**".

ועוד כתב (שם אגרת לז) שכל שהאדם מוסיף ביגיעת התורה הוא מנתק בזה את חבלי היצר ומואס בתענוגי ההבלים, ונפשו משתוקקת לרגשי קודש ועונג החכמה ומתיקות טהרת הלב, ולהכרה שה'אדם' אינו הבשר החמרי של האדם.

תבל, ואין כמוהו בכל תענוגי החומר וחשקי הבשר.

ועוד כתב (שם אות כ): "גדולי התורה המה **בעונג שעשועים כל היום**, בהתפעלות נפשם בזיו החכמה ואור צפונותיה, רבה אהבת החכמה בלב תלמידיה ועזוז חמדתה".

אכן צמאה נפשינו לדעת, מדוע במציאות הנראית לעיני בשר, אין רוב בני האדם מרגישים את מתיקות ועריבות התורה במדה רבה ונפלאה כזו. ומה היא הדרך להגיע לזה.

וכאשר בינותי בספרים מצאתי בס"ד כמה תנאים ועצות לזה:

א. זיכור החומר

כתב בבאר מים חיים (פרשת שמיני ד"ה והנמשל) שלא כל אדם זוכה ליהנות מאור התורה, אלא רק מי שבא לראות באור התורה בקדושה ובטהרה ובזיכור גופו ואיבריו מכל טומאה, כך זוכה הוא לאור נועם תענוגים וחמדת אהבת מתיקותיה, כאמור (משלי ה יט) 'אילת אהבים ויעלת חן', ונאמר (שיה"ש ז ז) 'מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים', ואדם זה מרוה את עצמו באור התורה עד שכל מיני אהבת העולם הזה מקטן ועד גדול הכל כאין כנגד אהבת ומתיקות התורה. וזוכה להביט בנפלאותיה ודרך החיים והאור הגנוז בה עד שמתענג בה יותר מכל מחמדי עולם.

וכיוצא בזה כתב המלבי"ם בספר ארץ חמדה (ויקרא כו ג), שהעונג והנועם של מעשה התורה והמצוה הם גדולים באמת מכל חיי עולם הבא, ואילולי מסך החומר המעכב אין לך עדן גדול ונועם תמידי רצוף אהבה כמתיקות התורה והמצוות להמתעסקים בהם, והעובד השלם שזוכה להרגיש במתק טוב טעם ודעת של התורה והמצוה, אין לך קורת רוח גדול יותר מזה, כי גדולה היא בשעתה מכל תענוגי העולם הבא.

שעות, כמה רוממות יש, איך אפשר למי שיש לו את האפשרות הזאת להפסיק את הרציפות ולהפסיד בידים נועם כזה. זה כמו להוריד קדירה מן האש, לתת לה להתקרר, ואחר כך להחזירה על האש. **ואחר שש שעות של לימוד האדם שוכח מכל העולם וענייניו ומתדבק בדברים רוחניים.** ואחר שבע שעות הוא מרגיש קרוב להקב"ה ואין לו מהנאות העולם כלום ומתמלא שמחה. ואחר שמונה שעות אף לא נופלת בלבו מחשבה של תאוות וחומריות, וכולו משתוקק לאלהיו. ואחר תשע שעות כולו קדוש למעלה למעלה, **ואחר עשר שעות עין לא ראתה, אין לתאר ואין מילים לבטא את מצבו ורגשותיו.**

וזהו כמו שכתב באגרותיו (ח"א אגרת ג) ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התווה האפס וההעדר, הרי זה זורע ושולח עליהם מים לסחפן. עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק. בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה, וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסוף רוח.

ה. להיות שקוע בתורה

כתב מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל בחוט שני (או"ח עמ' ט) שברור שאי אפשר להרגיש את מתיקות התורה כאשר האדם לומד מתוך טירדא והיסח הדעת ופיזור הנפש, בין אם טרוד בדאגות או צרות של עצמו, ובין אם טרוד בעניינים של אחרים כגון חדשות העולם, כל זה גורם פיזור הנפש שזה ההיפך מישוב הדעת הנצרך כדי להיות שקוע בתורה ולהצליח בה. וכאשר האדם ניגש ללמוד את התורה מתוך ידיעה שהיא תורת ה' דברי אלהים חיים, והיא שעשועיו של הקב"ה, והעוסק בתורה השכינה עמו, וכל דברי העולם הזה הם ניסיונות של הבל וריק לנתקו מהתורה ועריבותה, אז יותר נקל לו שיהיו לבו ומוחו רק עם השם יתברך, ועל ידי זה יזכה לטעום את עריבות התורה.

ועוד כתב (שם ח"ב אגרת קעג אות יט) שכפי גודל העמל ורוב היגיעה שיוסיף האדם בחיפוש החכמה ובבקשת הדעת, כפי הנצרך כדי להשיג את עומק המושגים העמוקים מני ים, באותה מדה יגדל סגולת חדותו ונועם עידונו, ובאהבת החכמה ישגה תמיד עד שימאס בכל מתיקות גשמית אשר תחת השמש.

ג. לימוד תורה בסתר לשמה

עוד עצה לזכות לשמחת התורה למדנו מדברי המשך חכמה (ויקרא ג ב), שביאר את מה שאמרו חז"ל (תמיד לב:) כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו, שנאמר (איכה ב יט) 'קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נוכח פני ה'", שהכוונה של לימוד בלילה הוא שלומד לא לשם כבוד אלא בסתר בצנעה ובעת הדחק. כי הלומד על מנת להתכבד או להיות רב או להשלים את נפשו הוא כזורע, שבזמן הזריעה עדיין אינו שמח מזה, ורק אחרי כן כשבאה התועלת הוא שמח, ככתוב 'הזורעים בדמעה ברינה יקצורו' (תהלים קכו ה). אבל העוסק בתורה בסתר, לימודו אינו לשם תכלית אחרת, אלא התכלית הוא רק התקשרותו לתורה, ואדם כזה כבר בעת הלימוד הוא בגדר 'ברינה יקצורו', וזהו שכתוב 'קומי רוני בלילה', שהלומד תורה בסתר תיכף בעת הלימוד ירון מטוב לב, כי קשור הוא להשם יתברך בעת עסקו בתורה וטועם נועם התורה האלקית.

ד. לימוד ברציפות

בספר מעשה איש (ח"ד עמ' סט) מסופר על מרן החזון איש זצ"ל שפעם הבחין בשני בחורים שהפסיקו את לימודם בדברי חולין, ניגש החזו"א ואמר להם: מתיקות התורה, כמה גדולה היא נעימות התורה, ואי אפשר להשיג את זה ולהגיע לזה רק אחר שקידה של שלוש וארבע שעות ברציפות בלא הפסק. בלי זה אי אפשר אפילו לצייר מהי הרוחניות הזו. וקל וחומר אחרי חמש

דירתו, ועבור זה שולח את האדם לתקן את נזקו של ה'".

ורבינו אברהם בן הגר"א בפ"א באר אברהם על תהילים כ"ד ז' כתב: "ולזה קודם שחטא אדם היה הכל בשלימות, **שעיקר שכינה בתחתונים היתה**, ואחר חטאו עלתה במרומים עד שבא אברהם וגו' ומשה וישראל שהורידו השכינה לארץ, ואף גם זאת בימיהם לא נקבע לה מקום בארץ עד שבא דוד המלך ע"ה, ואף בדורו לא ירדה כמבתחילה לבטח, לפי שהיא לא תשכון אלא במקום שעושים מאמרה, ובני אדם מוטבעים בחטא היום, לכן היא ביניהם כגר בארץ, אבל לעתיד לבא שיסולק סיבת החטא כאומרו ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ אז תשכון לבטח בתחתונים".

ובדרשת מוהר"ח מוואלוז'ין לסליחות אמר: **"כאשר כן שמעתי כמה פעמים מפי קדשו של רבנו הגאון החסיד מו"ה אליהו מוילנא ז"ל נ"ע מה העולם הבא חשוב, ואין ערך ודוגמא כלל נגד שעה אחת בעולם הזה בעסק התורה והמצוה, מאחר שבעולם הבא אי אפשר לעבוד ה'".**

וידוע המעשה ששנה אחת היה קשה מאוד למצוא אתרוגים, עד שמצאו אצל אדם אחד שלא אבה למכרו, וכששמע שרוצים אותו בשביל הגר"א הסכים ליתנו בתנאי ששכר המצוה בעוה"ב יהיה שלו, והסכימו התלמידים בלית ברירה, וכשאמרו זאת להגר"א שמח שמחה רבה על שזכה לקיים מצוה שלא על מנת לקבל פרס.

ובעליות אליהו עמ' 74 בהערת הרד"ל כתב שלפני פטירת הגר"א "אחז בציציתו ואמר בבכיה כמה קשה להפרד מעולם המעשה הזה אשר על ידי מצוה קלה כי"ב של ציצית אדם ישר יחזה פני שכינה ואיפוא נוכל למצוא זאת בעולם הנשמות אף אם יתנו כל כוחותיו עבורו".

ומרן החפץ חיים ז"ל בספר זכור למרים פ"ט כתב: "שמעתי אומרים על הגר"א ז"ל

ונחתום המאמר בלשון הזוה"ק (ח"ג שא:): **"דמזונא דעולם הבא לאו איהו בהאי עלמא אלא צמצומא זעירא דחילא דיליה דאשתכח במתיקו דאורייתא"** [-שמזון העולם הבא אינו בזה העולם, אלא צמצום זעיר של הכח שלו הנמצא במתיקות התורה].

(ד) בירור שיטת הגר"א שקיום המצוות בעוה"ז חשוב יותר משכר העוה"ב

וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם (ה, ג)

כתב בפ"א הגר"א לשיר השירים א' ג':

"ובזה מתורץ גם כן מה שהקשו כל הקדמונים מה שלא נאמר בתורה שכר עולם הבא, כי עיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, **ובודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע**, ושכר זה כתוב כמה פעמים בתורה, ושכנתי בתוכם ולא תגעל וכו'".

ומה שכתב שכוונת הבריאה היתה שהשכינה תהיה דבוקה למטה, כן מבואר במדבר רבה י"ג ו': "ביום הראשון אמר ר' שמואל בר אבא מהו ביום הראשון **מן היום הראשון שברא הקב"ה את העולם נתאוה לדור עם בריותיו בתחתונים** ראה היאך כתיב בברייתא יום ראשון ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד יום ראשון אינו אומר אלא יום אחד, וכשם שאמר יום אחד יאמר יום שנים יום שלשה, אלא למה אמר יום אחד, שעד שהקב"ה היה יחידי בעולמו נתאוה לדור עם בריותיו בתחתונים, לא עשה כן אלא כיון שהוקם המשכן והשרה בו הקב"ה שכינתו ובאו הנשיאים להקריב אמר הקב"ה יכתב שביום זה נברא העולם".

ובפ"א הגר"א על יונה א' ב' כתב: "נינוה. הוא עולם הזה שהוא הדום רגליו ושם נזוהר כמ"ש בשובו אל נזוהר **וכאן הוא עיקר**

"והנה מה שהורנו חכמינו ז"ל הוא, **שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו** שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא, **ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא**, כי הוא הנברא בהכנה המצטרקת לדבר הזה, אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה הוא זה העולם, והוא מה שאמרו ז"ל העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם המצוות אשר צוו עליהן הקל-ל יתברך שמו, ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה, על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה, והוא מה שאמרו ז"ל היום לעשותם ומחר לקבל שכרם".

"וכשתסתכל בדבר תראה כי **השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך**, והוא מה שהיה דוד המלך אומר ואני קרבת אלקים לי טוב, ואומר אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו', כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה. אמנם לכשיזכה האדם לטובה הזאת ראוי שיעמול ראשונה וישתדל ביגיעו לקנותה, והיינו שישתדל לידבק בו יתברך בכח מעשים שתולדתם זה הענין והם הם המצות".

מבואר מדברי רבינו הרמח"ל שעיקר כוונת הבריאה הוא העולם הבא ששם הנשמה דביקה בשכינה, והמצוות שיש לנו בעוה"ז הם רק אמצעים לתכלית הזו, ולכא' זהו להיפך מדברי הגר"א הנ"ל, דמשמע מדבריו שעסק התורה והמצוות בעולם הזה חשובות יותר מחיי העולם הבא.

וברוח חיים על אבות פ"א מ"ג כתב:

שאמר פעם אחת לתלמידיו, כמה טוב ויפה לאדם כשהוא בעולם הזה, אמרו לו תלמידיו, רבנו, באיזה ענין, השיב להם, אם יבא האדם לעולם הבא ויבקש שיניחו לו לעשות עוד מצות אחת ובשכר זה יתן חלק גדול מעולם הבא שלו, לא יוכל בשום אופן, ופה כשהוא בעולם הזה יכול הוא לעלות למדרגה גבוהה מאד עד כדי קבלת פני השכינה, שאלו אותו תלמידיו, רבינו, במאי, ענה להם, כגון מצות ציצית, שאחז"ל כל הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה, וזה יכול להשיג במטבע קטנה שבקטנות כל זמן שהוא בעולם הזה".

ובמסכת אבות פ"ד משנה ט"ז: "הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", וכתב ברוח חיים שם: "כי העובד שלא על מנת לקבל פרס עובד כמו שאמר דוד גמול על עבדך אחיה ואשמרה דברך, כי ביקש דוד **שיתן לו גמולו בזה העולם והוא שיחיה ויזכה לשמור דברי ה'**, וזה **יקר בעיניו מכל נהרי עדן**, לזה יפה שעה אחת בעולם הזה כו', ואם על מנת לקבל פרס אמר יפה שעה אחת כו' בעולם הבא מכל חיי עולם הזה".

ושמעתי ממרן הגר"א"ל שטיינמן זצוק"ל לבאר מה שאמרו חז"ל שהמים התחתונים בכו ואמרו רצוננו להיות לפני המלך, ואמר להם הקב"ה שמהם יביאו מלח לקרבנות, ולכא' הוי כלועג לרש, כי מה ערך ודמיון יש לזה אל מול הזכות להסתופף בקרבתו של הקב"ה כל הזמן, אמנם המבואר מזה הוא דאין הכי נמי, **הזכות להיות שותף במצוות שעושים ישראל בעולם הזה גדולה יותר מהזכות לשכון בגבהי מרומים וליהנות מזיו השכינה**, עכ"ד, והוא מבואר היטב לפי דברי הגר"א הנ"ל.

אמנם צ"ב איך יעלה כל זה עם מה דברי המסילת ישרים הידועים בפרק א', שכתב:

לא בית הכנסת בשיבבותך אמרה ליה רבי **ולא שכר פסיעות יש לי**, ובדברים רבה פ' עקב "מעשה בר' אבהו שנטה למיתה וראה מתן שכרו שעתיד הקב"ה ליתן לו לעתיד לבוא וכל טוב שמתוקן לצדיקים, וכיון שראה כל אותן הנחמות המתוקנות אמר כל אליו לאבהו, מיד נתאוה למות, התחיל קורא מה רב טובך להודיעך שהצדיקים אינן מצפין לשכר בעה"ז, **אבל יגיעים עם הקב"ה בעה"ז כדי לקבל שכר לעתיד לבוא**", וכהנה רבות בדברי חז"ל.

מבואר מכל זה שאכן מותר לעבוד כדי לקבל שכר, ועל כרחך כחילוקו של הרוח חיים שמה שראוי לעבוד שלא ע"מ לקבל פרס היינו שלא יכוין להנאת עצמו, אך מ"מ ראוי לכוין שרוצה את השכר כדי שיהיה להקב"ה נחת רוח מזה שמיטיב לברואיו.

ולכאול' כל זה סותר לדברי הגר"א הנ"ל, שאמר שעסק התורה והמצוות בעוה"ז חשוב יותר מהעוה"ב, וגם לכאורה הוא סותר לדברי הרוח חיים עצמו בפ"ד משנה ט"ז שהובא לעיל, ששם כתב שהעובד שלא ע"מ לקבל פרס הוא יקר מכל נהרי עדן.

וסתירה זו קיימת לכאורה גם בדברי רבינו הרמח"ל, שבתקנות שתיקן לבני ישיבתו כתב: "שלא יהיה הלימוד הזה לא על מנת לקבל פרס בשום צד ציפוי שכר או לשום צד מחשבה ופניה אחרת חלילה, כי אם רק **לתיקון השכינה הקדושה ולתיקון כל ישראל עם ה' לעשות נחת רוח ליוצרם** ולא יהיה להם שכר מזה כי אם לזכות לעשות עוד תיקונים כאלה וכאלה **וליוחד קוב"ה ושכינתה ולתיקון כל ישראל**" (אגרות רמח"ל עמ' ו').

וכן כתב בתקנות נוספות (שם עמ' ח'): "לעבוד עבודתם לפני ה' באמת ובתמים ובאהבה שלימה **בלא שום ציפוי שכר לעצמם כלל ועיקר, כי אם לתיקון השכינה הקדושה ולתיקון כל ישראל, וכל שכר מצוותיהם ומעשיהם הטובים נתנו במתנה**

"ונעמיק עוד להשכיל בזה כי הנה אחרי אשר עיקר כוונת הבריאה היא רק להיטיב לברואיו, וא"כ לפ"ז יתכן כי העבודה היותר חשובה ומקובלת תהיה ע"מ לקבל פרס, כי יעבוד ע"מ שייטיב לו כדי שיגיע מזה נחת רוח לפניו ית"ש, **אך באמת אם מכוין בעבודתו שיגיע לו שכר וכוונתו רק כדי שיגיע מזה נחת רוח לה' ית"ש בהטיבו עם ברואיו חלף עבודתם זהו העבודה המעולה**, אכן אם מכוין הוא להנאתו היא העבודה הפחותה שהזהירנו מזה... ובזה יובן מאמר חז"ל (סוטה י"ד ע"א) דרש ר' שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ וכי לאכול מפריה הוא צריך וכו', אלא כך אמר משה רבינו הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל כו', א"ל הקב"ה כלום אתה מבקש אלא שכר כו', ולכאורה יפלא הלא במצוותיו חפץ מאוד ולא בשכר מצוותיו, ומשה רבינו ע"ה רצה רק המצוות ומה השיב לו שיתן לו השכר, אמנם כן הוא לפי מדריגתו של משה רבינו ע"ה שמצינו שרצה להפסיד ב' העולמות עוה"ז ועוה"ב למען זכות את ישראל שייטיב להם ויבא נחת רוח להשי"ת, ואצל עובד כזה עיקר העבודה היא ע"מ לקבל פרס... אבל אצלינו אשר רחוקים אנחנו מהמדריגה זו הגבוהה לכך אצלינו המובחר לעבוד שלא על מנת לקבל פרס".

ומלבד הראיה שהביא מהגמרא בסוטה, יש להוסיף עוד כמה ראיות:

בברכות כ"ח ע"א איתא שר' זירא אמר "כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו **ואקבל אגרא**", ובע"ז י"ז ע"ב איתא שר' חנינא אמר "ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרין **ונקבל אגרא**", ובסוטה מ"ד ע"א וסנהדרין נ"א ע"ב ועוד מקומות אמרו "דרוש **וקבל שכר**", ובסוטה כ"ב ע"א "אמר רבי יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה **וקיבול שכר מאלמנה**... דההיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבבותה כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן אמר לה בתי

מוטל עליו לתקן את כל העולם, ולכן הכוונה הראשונה במצוות היא לתקן את נפשו, לא לשם טובת עצמו אלא משום שזה החיוב המוטל עליו כלפי שמיא, והכוונה השניה היא לתקן את כל העולם.

ונראה שזהו ג"כ ביאור הדין דחייך קודמין, ואסור לאדם למסור את נפשו כדי להציל את חברו, ולכאורה קשה דהרי כלפי שמיא אין עדיפות שדוקא הוא יחיה, והא ראיא שאסור להרוג בקום ועשה כדי להציל את עצמו "דמאי חזית דדמא דידיה סומק טפין", וא"כ למה חיי קודמין? אלא הביאור הוא כנ"ל שעיקר מטרת ביאת האדם לעולם הוא כדי לתקן את עצמו, ורק אח"כ מוטל עליו לזכות את השאר, ולכן מוטל עליו יותר להחיות את עצמו, כדי שיוכל לקיים את התורה והמצוות שבידו לקיים.

ועדיין צ"ב איך יתיישב כל זה עם דברי הגר"א והרמח"ל הנ"ל, ולעת עתה אין לי דבר ברור ביישוב סתירה ומבוכה רבתי זו, וה' יאיר עיני בתורתו הקדושה.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א

(ה) בענין קינוי סוטה וספק טומאה

א בפרשת השבוע כתוב (במדבר ה, יב, יד): "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי תִשָּׁטֵה אִשְׁתּוֹ וּמָעַלָה בּוֹ מַעַל. וכו'. וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָא אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָא".

בגמרא (סוטה כח, א) מבואר שחידוש התורה בפרשת סוטה הוא שהתורה עשתה

לכללות כל ישראל ולגמול חסד עם השכינה הקדושה ולעשות נחת רוח ליוצרים."

וזהו ממש כדעת הגר"א שזו היא העבודה השלימה, אמנם צ"ע, דלכאורה לפי מה שכתב בהקדמת המסילת ישרים שתכלית המצוות היא להתענג על ה' בעולם הבא, א"כ אדרבה היה ראוי לכוין שבזכות המצוות יזכו לחיי עוה"ב, ויגיע מזה נחת רוח לבורא ית"ש החפץ להטיב עם בראיו.

ויש לעיין עוד בזה בדברי הגמרא בפסחים ס"ח ע"ב: "רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי, איני והא"ר אלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, מעיקרא כי עבד איניש אדעתא דנפשיה קא עבד".

ומבואר מדברי הגמרא שיש בלימוד התורה שתי תכליות, תיקון נפשו ותיקון כל העולם, והתכלית המעולה ביותר היא שבזכות זה מתקיים כל העולם, אמנם "מעיקרא" עושה האדם כדי לתקן את עצמו, וצ"ב טובא, דאם הכוונה המובחרת היא תיקון כל העולם למה לא יכוין האדם רק לשם זה.

ואפשר דאה"נ ודאי מוטל על האדם לתקן את כל הבריאה, אך בתחילה מוטל עליו חיוב לתקן את עצמו ואח"כ את כל העולם, וראיה לזה מהמבואר בקידושין כ"ט ע"ב שאם הוא ובנו צריכים פדיון הבן ויש בידו רק חמש סלעים הוא קודם לבנו דמצוה דגופיה עדיף, ולכאורה צ"ב, שהרי תכלית המצוות אינה לטובת עצמו אלא לשם שמים, וכלפי שמיא לכאורה שתי המצוות שוות בחשיבותן, וא"כ למה מצוה דגופיה עדיף?

אלא מבואר מזה שעיקר החיוב המוטל על האדם הוא לתקן את עצמו תחילה, וכמו שאמרו קשוט עצמך תחילה, ורק אח"כ

המציאות, היא נאסרת. ולפי זה גדר הקינוי הוא אמירת הבעל שהאשה חשודה עליו, וזהו הסיבה לקנס של התורה. אלא שלבסוף כתב החזון איש שאין זה הגדר, אלא התורה רצתה לרחק מצב של אשה הנבעלת לשני אנשים.

אלא שדברי החזון איש צריכים ביאור גדול, חדא, שכל דברים רק מבארים מפני מה החמירה התורה בסתירה, אבל עדיין אין זה מבאר מפני מה עשתה התורה ספק כוודאי. ועוד, שהחזון איש עצמו הקשה מדברי המהרי"ק (קסז) שכתב שאף באומרת מותר וזינתה אסורה לבעלה משום שכתוב "ומעלה מעל באישה", וסוף כל סוף היתה כאן מעילה בבעלה [ועל עיקר דבריו נדון בסמוך], וממילא מבואר שאיסור סוטה אינו משום האיסור כלפי הקב"ה אלא מצד המעילה בבעלה.

ולכאורה אפשר להביא ראיה לדברי המהרי"ק מהירושלמי (סנהדרין ח, ו; מב, ב) שכתב: "אמר רבי יאשיה סח לי זעירה משם אנשי ירושלים שלשה הן שאם ביקשו למחול מוחלין. ואלו הן סוטה ובן סורר ומורה וזקן ממרא על פי בית דין. סוטה ולא מתניתא היא שבעלה אינו רוצה להשקותה, סברי מימר עד שלא נכתבה המגילה, אתא מימר ואפילו משנכתבה המגילה, ובשלא

ספק כוודאי. כלומר, על אף שאין ודאות שאותה אשה שנסתרה אכן נטמאה, וכלשון הפסוק "או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה"; אף על פי כן נאסרת האשה שנסתרה על בעלה מספק, עד לשתיית המים שהם מבררים את העובדות, האם היא נחשדה בחשד שוא, ואז "ונקתה ונזרעה זרע", או שהיא נטמאה ואז "צבתה בטנה ונפלה ירכה".

ויש להתבונן, מפני מה עשתה התורה ספק כוודאי, ואסרה את האשה, והרי סוף כל סוף אין זה אלא רק ספק.

והחזון איש (אהע"ז קלב, ה) כתב: "אי טעמא דאסרה התורה סוטה משום קנס התורה, או משום שנטמאה תחתיו אין כבוד בעלה בה, לא שייך למילף שתאסרה שכיבת אחותה, אלא נראה דאיסור סוטה הוא משום שרחקה התורה שתהא האשה משמשת אישות לזה ולזולתו, והלכך כשעברה וזינתה והיא חוזרת לבעלה מינכר טפי מעשה הזימה והתחלפות האישים באשה אחת, ולזה אסרה תורה לשוב עוד אל בעלה אחר הזנות וכו'".

והיינו שתחילה סבר החזון איש שגדר איסור סוטה הוא מעין קנס שקנסה התורה, שאשה שעברה על קינוי בעלה דנים כאילו שוודאי זינתה, וכל זמן שהיא לא תברר את

לדבר מכל מקום מציאותה ודינה הוא דין ספק זינתה אע"פ דרגלים לדבר, ומה שאמרו שספקה כודאי הוא לגבי דינים מסוימים וכגון דלא מוקמינן לה אחזקה. אבל שיטת הירושלמי היא דסברת רגלים לדבר נותנת שנחשיבנה לזינתה ודאי, ודין ספק כודאי שנאמר בסוטה הוא מכח סברת רגלים לדבר שיש בה, וכו', וההשקאה אינה הכרעת הספק אם זינתה או לא, אלא היא בירור מחודש שלא זינתה, אבל בלא הבירור של ההשקאה הרי היא בעינינו כאילו זינתה ודאי".

והוכיח דבריו מזה שהבבלי (סוטה כח, א) למד מסוטה לכל ספק טומאה, על אף שיש בסוטה רגלים לדבר, ואם נאמר שמכוח הרגלים לדבר נחשב הדבר כוודאי, לא שייך ללמוד מזה לשאר ספיקות. ומוסיף שבאמת בירושלמי (סוטה א, א; ג, א) יש מחלוקת מהיכן לומדים ספק טומאה ברשות היחיד, ולפי היסוד שנתבאר בדעת הירושלמי שספק הטומאה בסוטה נחשב כוודאי, מיושב היטב טעם המחלוקת מהיכן לומדים ספק טומאה.

אלא שיש לתמוה על דבריו, חדא, היאך כתב הירושלמי שמועילה מחילת הבעל, והלא לפי שיטתו לאחר הרגלים לדבר יש לנו ודאות שהאשה נטמאה, ומעשה

נמחקה המגילה אבל אם נמחקה המגילה לא בדא. בן סורר ומורה ולא מתני' היא היה אביו רוצה ואמו אינו רוצה אמו רוצה ואביו אינו רוצה, סברין מימר עד שלא עמד בדין, אתא מימר לך ואפילו עמד בדין, בשלא נגמר דינו אבל אם נגמר דינו לא בדא". [ולגבי הלכה, יעויין שולחן ערוך (אבן העזר קעח, יב)].

ומבואר בדברי הירושלמי שאף לאחר שנכתבה המגילה, כל זמן שלא נמחקה המגילה יכול הבעל למחול על קינויו. ומשמע כדברי המהרי"ק שנקודת האיסור היא קפידת הבעל, ועל כן הכל תלוי בבעל.

אלא שיש לעיין, שאם כן חזרה השאלה למקומה, אמאי החמירה התורה לעשות ספק כוודאי, והא סוף כל סוף, אין זה אלא רק ספק טומאה.

ב. ובמשנת רבי אהרן (כתובות ס"ט ט אות יט) כתב: "והנה בספק הזנות של סוטה איתא בגמרא דרגלים לדבר שנטמאה שהרי קינא לה ונסתרה, ופליגי ש"ס דילן ותלמודא דבני מערבא בהך סברא, דתלמודא דילן נקיט דסברת רגלים לדבר מועילה רק להכניסה לכלל ספק, וכו', ולפי זה מה שאמרו דעשה בה הכתוב ספק כודאי אין הפירוש שכך הוא דינה שהיא מוחזקת אצלנו כמי שזינתה ודאי, דאע"ג דרגלים

ידעה אם יש איסור בדבר אם יחשב שוגג עכ"ל, לעניות דעתי נראה דאין לזו דין שוגגת להתירה לבעלה כיון שהיא מתכוונת למעול מעל באישה ומזנה תחתיו דהא לא כתיב איש איש כי תשטה אשתו ומעלה מעל בה' דלשתמע דוקא במכוונת לאיסור אלא ומעלה בו מעל כתיב. ומה שכתב רבינו משה בפרק כ"ד דהלכות אישות מאשה שזנתה תחת בעלה בשגגה או באונס שהיא מותרת לבעלה היינו דוקא כגון ששגגה בגוף הזנות ולא ששגגה באיסור דוקא דהתם לא קרינן בה מזנה תחת בעלה בשגגה כיון שהיא מתכוונת לזנות אלא שאין יודעת שיש איסור בדבר והיכי דמי מזנה בשגגה כגון שהיא סבורה שהוא בעלה ונמצא שהוא אדם אחר". והובאו דבריו ברמ"א (אבן העזר קעח, ג) [ויעויין בבנין ציון (א, קנד) לגבי המעשה הנורא שאשה אחת נפלה בפח של נואף טמא שאמר לה שהוא המשיח, ויש במעשה הטומאה משום מצוה, שחכך להתיר "והשתא בנדון השאלה שאמר לה הנואף ימ"ש שהוא אליהו הנביא ושלזאת נשלח מן השמים לשכב עמה והאמינה בו האולת כ"כ עד שקראה לבעלה לקבל העשירות כאלו כבר הוא בידה א"כ לפי אולתה היתה מצוה מן השמים על הבעילה עצמה ואין לך אונס גדול מזה ולא נתכוונה

ההשקאה הוא "בירור מחודש שלא זינתה", ומה שייך מחילה בזה, וכי הבעל יכול למחול על זנות אשתו. ועוד קשה, שהנה נחלקו בית שמאי ובית הלל (סוטה כד, א) באופן שמת הבעל לפני ששתתה, האם יש לה כתובה או לא. וביארה הגמרא שמחלוקתם היא האם נחשבת האשה למוחזקת בכתובה או לא. ולכאורה אם לאחר הקינוי תולים שנטמאה בודאי, מדוע נוטלת כתובתה, והלא כל זמן שלא שתתה אנו תולים שנטמאה בודאי.

ועוד צריך ביאור מסברא, שהרי כתוב בגמרא (סוטה ב, ב) שמלמדים את הבעל שלא לקנא לאשתו [וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך אהע"ז קעח, ז). ויעויין בפתחי תשובה (שם, טו)], ולכאורה אם הסתירה יוצרת רגלים לדבר, מה שייך לומר לבעל שלא יקנא.

במילים אחרות, כל הענין של קינוי הבעל אינו ברור דיו, מה קורה בקינוי שלו, והיאך הקינוי הוא זה שיוצר את הרגלים לדבר שמחשיבים את זה כוודאי. ועוד קשה שהירושלמי מדמה את קינוי הבעל לזקן ממרא ולבן סורר ומורה, ולא ברור הדמיון, שהרי הקינוי יוצר רגלים לדבר.

ג. והנה המהרי"ק (קסז) כתב: "ואשר שאל באשה שזנתה תחת בעלה ברצון והיא לא

היכא דהיא בקשה לבעלה שיתן לה רשות
 לזנות עם אחד יתחשב זה מעילה משום
 דע"י מעילתה בבעלה לזנות עם אחרים נתן
 לה רשות שאין להחשיב זה לרצון גמור
 מהבעל אף שנתן לה רשות דהוא כבעל
 כרחו מחמת בקשתה, אבל בעובדא זו
 שהיא לא רצתה כלל לזנות אלא שהבעל
 הביא הנכרי לביתו וציוה לאשתו שהיא
 תזנה עם חברו הנכרי והיא עשתה רצונו
 ודאי אין זה מעילה בבעלה. **אבל כפי
 ששמעתי אמרה האשה שידעה שאסור
 לאשת איש לזנות עם אחר אף שהיה זה
 רק לרצון הבעל ואף שמפציר בה אסורה
 לעשות רצונו בזה וא"כ הא יש לאוסרה
 מצד הקרא דאחרי אשר הוטמאה".**

ומבואר מדבריו שיש שני חלקים באיסור
 האשה [וראה בקובץ תשובות (ח"א סי' קצב
 - השני) שדן בענין זה]. ואם כן צריך ביאור
 מהם אותם שני חלקים באיסור סוטה, ומה
 מוסיף קינוי הבעל, והרי בלאו הכי יש איסור
 על אשה שנטמאה להישאר עם בעלה, כמו
 שכתב האגרות משה. והיאך שייך למחול
 על הקינוי.

ד. והנראה לומר, שהטעם שאסרה התורה
 לאשה שנטמאה להיות עם בעלה הוא כמו
 שכתב החזון איש "משום שרחקה התורה
 שתהא האשה משמשת אישות לזה

בהבעילה למעול בבעלה כי אם כמו
 שאמרה שסהדה במרומים שהי' כוונתה
 לש"ש לזה יש לדון שגם ע"פ מהרי"ק
 והאחרונים נקראה אונס גמור ומותרת
 לבעלה", אלא שלמעשה חלקו עליו היד
 אלעזר (הורוויץ, קט), ויעויין בהערות על
 התשובה שם].

אלא שבאגרות משה (אהע"ז ח"ד סי' מד)
 העיר על דברי המהרי"ק: "אם יש להתיר
 כשזינתה ברצון בעלה מטעם שאינו מעילה
 בבעל. אך יש מקום לעיין בעובדה בישא זו
 דאולי ליכא בזנות כזו מעילה בבעלה מאחר
 שמה שזינתה היה זה כדי לעשות רצון
 בעלה שליכא בזה טעם מהרי"ק וכו', בלא
 ידעה האיסור דזנות שמכל מקום אסורה
 לבעלה שהוא מטעם דמעלה בבעלה
 כדכתב בשורש קס"ז, ואף שודאי אשה
 שזינתה ברשות בעלה נאסרה על בעלה,
 דהא עצם הדין דאשה שזינתה אסורה
 לבעלה הוא מקרא דאחרי אשר הוטמאה
 דנאמר בקרא בלאו דמחזיר גרושתו דשם
 הוא מצד האיסור זנות דאסרה תורה,
 אבל הא אפשר שאשה תטעה לומר
 שברשות בעלה מותרת לזנות, ואז נמצא
 דאין לאוסרה דמצד איסור התורה מקרא
 דאחרי אשר הוטמאה היתה שוגגת ומצד
 מעילה בבעלה כיון דהוא מסר לה להבועל
 לזנות ליכא מעילה בבעלה, ואף אם נימא

בשר ושתיית חצי לוג יין אינם הסיבה של המיתה, אלא הבעיה היא שהבן לא שומע בקול אביו ואמו; וכן בזקן ממרא, זהו נקודת האיסור.

וממילא הירושלמי נקט שגדר האיסור הוא המעילה בבעל, שנגרמת כתוצאה מהקינוי, ומצד מעילה זו שהיא היתה וודאית, אף שטעם הקפדת הבעל היא מצד התוצאה שכלפיה אין לנו וודאות שהמעשה נעשה, שוב נחשב הדבר כוודאי.

ולפי זה מובן היאך שייך לומר שנחשבת האשה מוחזקת בכתובה, כיון שאין לנו וודאות שהיא זינתה. ומיושב היטב מה שייך ללמד את הבעל שלא יקנא, כיון ששייך ללמד את הבעל שלא יהיה קפדן על אשתו ויראה במעשה הסתירה, מעשה של מעילת מעל.

ומובנים מאוד דברי המהרי"ק והאגרות משה, שיש שני חלקים באיסור זונה. יש חלק של כלפי שמיא, ויש חלק של מעילת מעל.

שבועות מהגאון הנ"ל שליט"א

(ו) בענין ויכוח הגואל ובווע

א כתוב במגילת רות (רות ד, ו): "וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל לֹא אוֹכֵל לְגָאֵל לִי פֶן אֲשַׁחִית אֶת נַחֲלָתִי גָאֵל לְךָ אֶתָּה אֶת גְּאֻלָּתִי כִּי לֹא אוֹכֵל לְגָאֵל". ופירש רש"י: "נחלתי, זרעי כמו

ולזולתו, והלכך כשעברה זינתה והיא חוזרת לבעלה מינכר טפי מעשה הזימה והתחלפות האישים באשה אחת, ולזה אסרה תורה לשוב עוד אל בעלה אחר הזנות". וזהו דין מצד מעילה בה'.

אלא שסוטה זהו בעצם ביניים, שהרי אין לנו וודאות שהיה מעשה טומאה, אלא שאם הבעל מקנא לאשתו מראה הדבר שמבחינתו **מעשה הסתירה בעצמו משמש אצלו כעילה לגירושין**, מפני שהוא מרגיש שהוא לא יכול לחלוק את אשתו עם אחר, אף על מצב של ספק [ועל כן יש דעה בגמרא (סוטה ג, א) שרוח זו היא רוח טהרה, שרצון זה מגיע מרצון של טהרה].

והחידוש בסוטה הוא שהתורה התחשבה עם הרצון הזה של הבעל, והחשיבה את מעשה האשה כמעילה בבעלה [ולא בה', כמו שדייק החזון איש], וכל זמן שהאשה לא מבררת שהיא טהורה, החשיבה התורה את ספק הטומאה שלה כוודאי מעילה בבעלה, כיון שמבחינת בעלה המעשה שלה נחשב מעילה. אף על פי שכלפי הזנות אנחנו נשארים בספק מה באמת היה.

ולפי זה מיושב היטב היאך מועילה המחילה, ומדוע דומה הדבר לבן סורר ומורה ולזקן ממרא. כל דברים אלו אינם מעשים חמורים בעצם, אכילת תרטימר

לא היה חש על האיסור לאו גופיה וכל
ביאה וביאה אסורה לו.

ועל כן הנראה למאי דמסקינן בפרק כיצד
(יבמות כ, א) דעשה דיבמה דוחה לא
תעשה וחייבי לאוין מתייבמין מן התורה
אלא דאנן גזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה
שניה דאסור בה דכבר איקיים העשה
בביאה ראשונה. ואפשר דאז בימי בועז
עדיין לא גזרו על כך, והותר לו ביאה
ראשונה במצות יבום דעשה דוחה לא
תעשה, וכמו שכתבו המפרשים דדין יבום
נהגו אז אף בקרובים כמו שכתב הרמב"ן
בפרשת וישב (בראשית לח, ח) וכדאיתא
בבראשית רבה, ועל כן לא תלה הגואל את
דעתו דמואבית אסורה לדחות היבום משום
איסור ביאה, דעשה דיבום דוחה לא תעשה
דמואבית, אבל תלה הדבר על פגם הזרע
דהולכין אחר פסול, וכיון דהיא אסורה לבא
בקהל בלא יבום בניה הולכין אחריה להיות
פסולים בקהל, ועל כן אמר לא אשחית את
זרעי שיש לי כבר מאשה כשירה, משא"כ
בועז שלא יחוש על זה שלא היה לו בנים
שמתו כולם בעובדא דמנוח כדאמרינן בפרק
הספינה (ב"ב צא, א)."

ויש להקשות על דבריו, חדא, שדברי
הרמב"ן שייבום נהג בקרובים נוספים,
נאמרו קודם מתן תורה, אבל היכן מצינו

(תהלים קכז, ג) נחלת ה' בנים לתת פגם
בזרעי שנאמר (דברים כג, ד) לא יבא עמוני
ומואבי, וטעה בעמוני ולא עמונית".

וצריך ביאור אריכות לשון הפסוק, למה
הגואל הזכיר פעמיים שהוא לא יכול לגאול.
ועוד קשה, מפני מה הגואל הזכיר "פן
אשחית את נחלתי", והלא סיבת הסירוב
שלו היתה בגלל איסור נישואין למואבית.
ועוד קשה שאם אכן סבר הגואל שאסור לו
לייבם את רות, היאך אמר לבועז "גאל לך
אתה", והלא אף לבועז אסור לגאול?

והמהרש"א (חידושי אגדות יבמות עז, א
ד"ה כתנאי) כתב: "יש לדקדק בענין זה
שדואג וסיעתו חשבו לאסור עמונית
ומואבית ולא האמינו בקבלתם והיאך חשבו
שבועז זה אבצן והיה שופט כל ישראל כמה
שנים כמפורש בקרא ואיך נשא פסולי הקהל
ברבים כמו שכתב ויקח עשרה אנשים גו'
ויותר מזה בספר רות שהגואל השיב לבועז
פן אשחית את נחלתי גו' ופירש רש"י שם
לתת פגם בזרעו שנאמר לא יבא עמוני
ומואבי וטעה בעמוני ולא עמונית עכ"ל היאך
מלאו לבו לדבר כן בפני בועז שהיה שופט
בימיו והוא התירה בפניו כמו שאמר ביום
קנותך גו' אשת המת קנית להקים שם המת
גו' גם קשה שהיה חש על פגם זרעו ולמה

כמו שכתב הרמב"ם בפ"א מממרים ה"ב ועל המשפט אשר יאמרו אלו דברים שילמדו אותם מן הדין באחת מן המידות שהתורה נדרשת בהן, מכל דבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש, עכ"ל, והנפק"מ בזה דאם הלכה זו קבעו מדרש שבאחד מי"ג מדות יכול בית דין אחד לדרוש באופן אחר ולקבוע ההלכה באופן אחר כמ"ש שם בפ"ב ה"א בי"ד גדול שדרשו באחד מן המידות כפי מה שנראה בעיניהם וכו', ועמד אחריהם בי"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור הרי זה סותר ודן כפי שנראה בעיניו וכו', ע"כ, אבל כשההלכה קבוע על פי הלכה למשה מסיני, אי אפשר לבית דין אחד לסתור ההלכה דהא הלכה מקובלת מהלכה למשה מסיני היא, ע"ש בפ"א ה"ג דברי קבלה אין בהם מחלוקת לעולם עכ"ל.

לפי זה מתבאר היטב פרשה זו של "דוד" שדנו עליו אם כשר הוא, אחרי מה שמעידן ועידנים פסק בועז כבר ההלכה ד"עמוני ולא עמונית" במדרש באחד מי"ג מדות היה, ולזה יכול דואג לחלוק עתה דבית דין אחר היה ודרש הוא אחרת שמצא טעם לסתור ההלכה הפסוקה כפי כל סוגית הגמרא שהקשה על טעם המתירים ויכול לפסוק אחרת, כיון שנפסקה בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן כמ"ש"כ, וכמו כן מה שמביא

ייבום בקרובים אחרים לאחר מתן תורה [ויעויין נפש החיים (פרקים, פרק ז)]. ועוד, שאף לפי דברי הרמב"ן עדיין לא שייך לומר שיהיה בזה דין עשה דוחה לא תעשה. ועוד צריך ביאור, למה חשש הגואל על בניו מאשה אחרת, וכי אנשים לא יידעו להבדיל בין הילדים שנולדו מאשה זו לילדים שנולדו מאשה אחרת [ויעויין בספר משיב נפש (לרבינו ה"ח על רות) שהקשה כן, וכן בישרש יעקב (יבמות עז, א ד"ה בד"ה כתנאי)].

ב. ובחידושי הגרי"ז (סימן קצג) ביאר ענין זה בהקדם ביאור דברי הגמרא ביבמות (עו, ב), שלכאורה יש להקשות, מה חידש עמשא בזה שחגר חרבו כישמעאלי ואמר כך מקובלני הלכה מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, והלא דואג הקשה מסברא על עיקר הדרשה.

ועוד קשה שהרי בגמרא (כתובות ז, ב) מבואר שבועז עשה את מעשיו בפני עשרה זקנים כדי לפרסם את ההיתר של מואבית, ואם כן היאך היה יכול דואג לפקפק בהיתר הזה.

ועל כן ביאר: "והנראה דהנה ב"ד הגדול היה קובע ופוסק הלכה על פי ב' דרכים א. ממה שנמסר בקבלה מהלכה למשה מסיני,

דרכה של אשה לקדם, ולפי דברי הגרי"ז קשה שהרי הלכה למשה מסיני אין בה טעם ולא שייך לדורשה מהפסוקים, כמו שכתב הרמב"ם (הקדמת פירוש המשניות ד"ה וכאשר אסף), ואילו בגמרא משמע שיש לזה רמז בקרא [ועל עיקר דברי הגמרא יעויין בספר לבני בנימין (מערכה יט) שביאר ענין זה בטוב טעם].

ועוד צריך ביאור, שעדיין דברי הגמרא בכתובות צריכים עיון, שלפי זה נמצא שבועז עשה בפני עשרה את הייבום, ולמה לא פרסם בועז את ההלכה למשה מסיני. ואם נאמר שהוא פרסם, היאך חלק על זה דואג האדומי.

ג. והנראה לומר [וכעין זה שמעתי מיהודי אחד מירושלים], שהנה במדרש (רות רבה פרשה ח אות א) איתא: "רבי אבא בר כהנא פתח (תהלים ד, ה) רגזו ואל תחטאו, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא עד אימתי הם מתרגזים עלי ואומרים לא פסול משפחה הוא ולא מרות המואביה הוא, (שם) אמרו בלבבכם על משכבכם, אף אתם לא באתם משתי אחיות אתם, ראו מה עיקרכם ודומו סלה, ואף תמר שלקחה יהודה זקניכם לא מפסול משפחה הוא אלא בתו של שם בן נח מה אתם יש לכם יוחסים".

בתחילה תנינא עמוני ולא עמונית היינו דלמדין כן מדרשא באחד מי"ג מדות הוא, אבל עמשא שאמר כך מקובלני מב"ד של שמואל הרמתי, היינו הלכה למשה מסיני, וכך מפורש בסמ"ג (לאוין מצוה קיג) ע"ש. ולזה אין יכולים לסתור ההלכה גם אם ימצאו טעם אחר לסותרת כיון שהלכה מקובלת היא מהלכה למשה מסיני.

ועל פי זה מבואר היטב מה שאמר הגואל פן אשחית נחלתי, ולא אמר שאסור לו לישא כיון שטעה בעמוני ולא עמונית, דבאמת גם הגואל קיבל להלכה זו מבועז שעמוני ולא עמונית אלא שטען לבועז דאע"פ שאני יכול לישאנה דהא בשעה זו הדין כך, אבל זה רק מכח מדרש דא' מי"ג מידות ואם יבוא בי"ד אחד ויסתור הדין אזי אשחית את נחלתי דיפגמו זרעי דאז כבר יהיה הדין דעמוני וגם עמונית, אבל הוא טעה דהלכה מקובלת היא מהלכה למשה מסיני ואי אפשר לסתור אותה, כמו שכתבתי" [ועיין בב"ח (משיב נפש רות ד, ו)].

אלא שעדיין יש לדקדק על דברי הגרי"ז, חדא, שהגמרא ביבמות מקשה מה באמת טעם החילוק בין איסור עמוני ומואבי שבו הותרו הנקבות, לבין איסור ממזרות שבו אסורות הנקבות, והגמרא מתרצת שם שאין

לבסוף, אך טען הגואל שעדיין הוא חושש מחיסרון הממזרות שיש לבני מואב, וכנגד חשש זה אמר לבועז "גאל לך אתה כי לא אוכל לגאול", כלומר, אם אתה לא חושש לחשש הממזרות, אז תגאל לך אתה. ואף שגם הגואל היה מבני יהודה, כמבואר בגמרא (ב"ב צא, א) עדיין יש מקום לומר שהוא סבר שאצל יהודה היה בזה קצת יבום, וגם עם ישראל ברבות הימים לא ראה בזה חיסרון, משא"כ אצל רות שיש חשש שיזכרו את זה, כמו שאכן ארע עם דוד.

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א על במדבר.

פרשת נשא

(ז) מצות שילוח טמאים

צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש וגוי ולא יטמאו את מחניהם (ה, ב-ג)

הרס"ג בסה"מ מנה מצות שילוח טמאים ב"מנין הפרשיות" שהן עשין ולאין המסורין לציבור (מצוה מח), וכי הגרי"פ פערלא בפירושו (שם, ובהרחבת דברים בעשה קפט, ח"א עמ' תה) דבדעת הסמ"ג מבואר דמצות שילוח טמאים חוץ למחנה, אין המצוה מוטלת אלא על הציבור והבי"ד, ולא על הטמא עצמו.

וכי דכן משמע מפשטיה דקרא דכתי' צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וגוי מזכר ועד נקבה תשלחו מחוץ למחנה תשלחו וגוי, וכתוב ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה וגוי, ומשמעות הכתובים שלא הוזהרו בכך אלא הציבור והבי"ד, ולא הטמא גופיה, דלטמא עצמו אין לנו שום מצוה בקרא.

והוכיח כן מהא דאיתא בספרי, מזכר ועד נקבה תשלחו בכל אדם הכתוב מדבר אחד

ויש לדקדק מה הדמיון בין איסור מואבים בקהל שנוהג לעולם, לבין יעקב אבינו שנשא שתי אחיות שהיה מעשה זה לפני מתן תורה, וכן מעשה יהודה ותמר היה קודם מתן תורה, ואין ממזרות לפני מתן תורה.

והנראה לומר שהטענה כנגד דוד היתה משתי סיבות, טענה אחת היתה מצד איסור מואבים לבוא בקהל, וכלפי זה בועז פרסם את ההלכה שאיסור מואבי לא חל על המואביות. אבל עדיין היתה טענה שניה, שהרי עמון ומואב הם ממזרים שנולדו מבנות לוט שהרו מאביהן, וממילא יש לו חיסרון של חוצפה ועזות פנים, כמבואר בחז"ל (קידושין ע, ב; כלה א, טז). כלפי חיסרון זה ענה להם דוד שהרי גם אתם הגעתם מיעקב אבינו שנשא שתי אחיות, ומוכרחים לומר שכיון שהיה זה קודם מתן תורה אין זה גורם לעזות פנים וחוצפה, וממילא גם אצלי אפשר לומר כן, שכיון שהממזרות היתה קודם מתן תורה אין בכוחה להשפיע עלי.

השתא דאיתין להכי נראה לומר שזהו היה המשא ומתן בין הגואל לבועז. תחילה לא רצה הגואל לייבם כי חשש הוא "פן אשחית את נחלתי", כלומר, שמא ישכחו שזהו הלכה למשה מסיני ויפסלו את זרעי, כמו שביאר הגרי"ז. כנגד טענה זו אמר לו בועז שאין לו מה לחשוש, כיון שהוא עומד לפרסם ענין זה בפני עשרה, כפי שעשה

הכח והיכולת להשגיח ולהכריח את הציבור לעשות כתורה, והי' כל אדם יש לו על עצמו כח ביי'ד, שהוא שליט על עצמו בזה, שהרי יכול לצאת ולטהר המחנה מטומאתו, עיי'ש.

ונראה בזה בעזה"י, דמצות שילוח טמאים שכי' הרסי'ג שהיא נאמרה להציבור, ואין היא מצות היחיד, היינו דענין המצוה הוא משום המחנה, שלא תהא טומאה במקדש, ואין המצוה והאזהרה על עצם כניסה של טמא, אלא מצד טומאת העזרה, שלא תהא טומאה בהעזרה. והוי ממצוות הציבור, כמו מצות בנין בית המקדש, שמנאה הרסי'ג במנין הפרשיות שמצוותן על הציבור.

נולכאוי איכא נפקותא בזה, אי תורף המצוה מצד טומאת המקדש, או מצד עצם כניסת טמא, כגון לענין הכנסת מת לפי מה שדנו אחרונים בד' הספרי זוטא דאין המת עצמו טמא, רק הוא מטמא, (עי' אמבוהא דספרי, וחי' הגרש'יר לבי'ב) דאי נאסר בזה עצם כניסת טומאה, הרי אין זה הכנסת טומאה, אולם אי תורף המצוה לדאוג על טהרת המקדש, אי'כ אף כהי'ג בכלל המצוה].

ומצוה זו על הציבור, הוי כל יחיד בכללה, שלא לטמא המחנה, בין אם יכנס בה כשהוא טמא ובין אם יכניס אדם אחר או טומאה אחרת, וזהו דאיתא בספרי דבכלל אזהרה זו גם שלא יכניסו קטן הטמא, והיינו משום מצוות הציבור, ולא שהקטן מצוה בזה על איסור כניסה ומצווין להפרישו.

ואי'כ הא כל יחיד המביא טומאה למקדש, אית ליה שפיר קדימת העשה דוישלחו להלאו דולא יטמאו, דכל יחיד שייך במצות הציבור על טהרת המקדש.

גדולים ואחד קטנים במשמע וכו', עי'כ, והנה אי נימא דמצות הטמא גופיה היא, הרי קיי'ל דקטן אוכל נבילות ואין ביי'ד מצווין להפרישו, ואי'כ לא שייכי קטנים במצוה זו כלל, וככל שאר המצוות שבתורה, דקטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו.

ובקה"י (הוריות סי' ח) הקשה דבמכות טו, א מיייתין להא דלאו שקדמו עשה לוקין עליו ולא הוי כלאו הניתק לעשה, כתיבא ותנינא, כתיבא וישלחו מן המחנה וגוי' ולא יטמאו את מחניהם, תנינא הבא למקדש טמא דלוקה. והשתא אי נימא דמצות וישלחו מן המחנה הוא מצוה על הביי'ד ולא על הטמא עצמו, ולהטמא עצמו אין לו עשה כלל, אי'כ מה זה שייך לדין ניתק לעשה, הא כיון דהעשה על הביי'ד אי'כ הלא בהלאו דלא יטמאו את מחניהם אין לו להחוטא שום עשה שהלאו ניתק לו אע"כ דגם העשה איכא על הטמא, עיי'ש מש"כ בזה.

וכן קשה מהא דתנן בהוריות ח, ב דאין מביאים אשם תלוי על עשה ולית שבמקדש, ומבואר בגמ' דטעמא לפי שהמטמא מקדש וקדשיו הוא בעולה ויורד ולא בחטאת קבועה, ואין אשם תלוי אלא בדבר ששגגתו חטאת, עיי'ש. ומשמע דעכ"פ זה המטמא מקדש אית ביה עשה עם הלית, דאי לית ליה עשה כלל, מה שייך למיתני שאין חייבין אשם תלוי על "עשה" ולית שבמקדש, פשיטא דלא יתחייב על עשה שאינו מוזהר בו כלל. [ועי' בד' הגרי"פ בהמשך דבריו שעמד בכ"ז].

ועיין בקה"י מש"כ לבאר, דאף דהמצוה דוישלחו מן המחנה היא מצוה על ביי'ד והציבור, מ"מ כל אדם על עצמו נידון כביי'ד, דמה שחייבה התורה את הצבור והביי'ד הוא מפני שהם השולטים ויש להם

התנאי שבה, וא"כ בלא קפידת המקלל
אין כאן אלא גוף הקללה ושפיר מהני
התנאי.

(ט) דיני דרבנן כלפי דיני וגדרי
דאורייתא

ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את עונה (ה, לא)

(א) כתב הרמב"ם פ"ב מה' סוטה ה"ח וז"ל,
כל איש שבא ביאה אסורה מימיו וכו',
ואפי' בא על ארוסתו בבית חמיו שאסור
מדברי סופרים, אין המים בודקין את
אשתו, שנא' ונקה האיש מעון והאשה
ההיא תשא את עונה, בזמן שהאיש מנוקה
מעון אשה נושאה עונה. עכ"ל.

הנה חזינן דלענין דין התורה בהשקאת
סוטה שיהא הבעל נקי מעון, מחשבינן גם
איסורא דרבנן, שאם עבר עליהם הבעל
חשיב אינו מנוקה מעון, ומבואר א"כ
דדינים ומצוות התורה כשנאמרו פרטי
דיניהם, אף דינים דרבנן בכללם, ולא
אמרינן דכלפי הדין דאורייתא חשיב
הדרבנן כמאן דליתא, אלא הוי הדרבנן
עיכוב גם כלפי הדאורייתא.

ומצינו כן עוד בכמה דוכתי דהמצות
והדינים דרבנן הרי הם בכלל המצות
והדינים מן התורה, [כפי שעמד בזה
המשל"ם פ"א מנערה בתולה ה"ה]. חדא,
בדינא דמתני' פ' אלו נערות (כתובות לט, ב)
דאנוסה דיש מצוה לקיימה, אם נמצא בה
דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל
אינו רשאי לקיימה שנא' יולו תהיה
לאשה" אשה הראויה לו. וכי הרמב"ם
(פ"א מנערה בתולה ה"ה) וכ"כ הטור
(אה"ע סי' קעז) דאפי' אסורה עליו באיסור
שניה דרבנן לא ישאנה. והיינו דמקרא דלו

(ח) קללת חכם אפילו על תנאי היא באה

והשביע אתה הכהן ואמר אל האשה אם לא שכב איש וגו' (ה, יט)

הנה במכות יא, א איתא א"ר אבהו קללת
חכם אפילו על תנאי היא באה, מנלן מעלי
דקאמר ליה עלי לשמואל כה יעשה לך
אלקים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר,
ואע"ג דכתיב ויגד לו שמואל את כל
הדברים ולא כחד ממנו, ואפי' כתיב ולא
הלכו בניו בדרכיו. וראיתי לתמוה לפי"ז,
דא"כ היכא דהכהן חכם הוא, לא יהני לה
התנאי שהתנה עמה, שהרי קללתו תבא
מ"מ אף על התנאי, [ואטו בעינן שלא יהא
הכהן המשביע אותה חכם].

ונראה בזה בעזה"י, דביאור הא דקללת
חכם אף על תנאי היא באה, לא משום דלא
אהני בזה תנאי, דלמה לא יהני, רק
דהקפידא שיש להחכם בעת קללתו מה
שנדרש לדבר זה, בין אם התנאי על שעבר
אם עשה כך ובין אם התנאי על העתיד אם
יעשה כך, איכא קפידא דיליה בעצם מה
שנדרש לדבר ונצרך לקללה זו, והקפידא
אינה על תנאי, והיא הגורמת שתבא
הקללה בכל אופן. והן אמנם שהיה יתכן
גם שתבא מחמת הקפידא איזה רעה
אחרת ולאו דוקא זו שקילל, אכן מ"מ מה
שגרים מקפידתו הוא שתבא הקללה
שקילל בעת קפידתו, בכל צד שיהיה. אמנם
לא משום גוף הקללה שאין התנאי מועיל
לה, רק משום הקפידה על ההידרשות לזה
שהיא אינה על תנאי. [ועי' ריטב"א מכות
שם מה שפי' קללת חכם אפילו בחנם היא
באה, ומבואר כעין משנ"ת]

ולפי"ז הרי חלוק בזה קללת הסוטה
שאינה באה בקפידת החכם, רק שהוא
משביעה בקללה כפי שכתובה בתורה עם

דקטורת אינו אלא מדרבנן, ומן התורה בכזית סגי אף לכתחילה, איך יהיה הדין אם פיטם יחיד פחות משיעור פרס, מי אמרינן דכיון דמן התורה קרינן ביה "והקטרת אשר תעשה" אי"כ לוקה בעשיה זו, או דלמא דכיון דמדרבנן חיסר בשיעורה אינו לוקה.

וכתב המשל"מ (בפ"ז מתרומות שם), דהנה מצינו בד' הרמב"ם הנז"ל לענין סוטה דבבא בעלה ביאות אסורות מדרבנן, אין המים בודקין את אשתו, דחשיב בכלל מיעוטא מ"ונקה האיש מעון" שיהא הבעל מנוקה מעון, וכן גבי אנוסה שאם אסורה עליו מדרבנן אינה נושאה, דהוי בכלל מיעוטא מ"ולו תהיה לאשה" אשה הראויה לו. וה"נ נימא דמשום דמדרבנן הרי התרומה טמאה היא, חשיבא מחוללת ועומדת, וכן בקטרת שלא פיטמה כשיעור מדרבנן, לא הוי בכלל "והקטרת אשר תעשה".

אולם כ' דיש להוכיח דלא כן, דהנה כ' הרמב"ם פ"ב מגניבה ה"ח וז"ל, השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל בלבד, אבל אם וכו' או ששחטו בעזרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה, אע"פ שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה, הואיל ואיסורן מדבריהם הרי זה חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה, עכ"ל. והיינו דאף דמדרבנן אסורין בהנאה ולא שחיטה ראויה היא, וממעטינן בגמ' דבשחיטה שאינה ראויה פטור מדו"ה, וכמש"כ הרמב"ם בריש ההלכה גבי נתנבלה או נוחר ומעקר, מ"מ מחייבינן ליה לשוחט בעזרה תשלומי ארבעה וחמשה, ואינו נפטר כבשחיטה שאינה ראויה מדאורייתא. והיינו דמה דחשיב מדרבנן שחיטה שאינה ראויה, לא מהני

תהיה לאשה דילפי' אשה הראויה לו, ממעטינן נמי איסורי ביאה דרבנן.

ועוד, תנן במתני' פ' משוח מלחמה (סוטה מד, ב) ר"י הגלילי אומר "הירא ורך הלבב" זה המתירא מעבירות שבידו, ומפרשינן בגמ' דבכלל דבריו גם עבירות דרבנן שחוזר עליהם, וכהא דתניא שח בין תפילה (של יד) לתפילה (של ראש) עבירה היא וחוזר עליה מעורכי המלחמה. הרי דבכלל דבר התורה הירא מעבירות שבידו לשוב עליהם מעורכי המלחמה, ממעטינן נמי עבירות דרבנן, כעבירות דאורייתא.

ועוד, בתוספתא פ"ב דיבמות ה"ג גרסינן, אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הרי הן כאשתו וכו' ואין מטמא לה וכו'. והך דינא שאין מטמא לאשתו פסולה ממעטינן לה ביבמות כב, ב "לא יטמא בעל בעמיו להחלו" [וברש"י עה"ת פ' אמור כא, ב] פ"י, לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל בה בעודה עמו וכו', שהיא להחלו, להתחלל הוא מכהונתו]. והנה בתוספתא איתא אף חלוצה שאינה פסולה לכהן אלא מדרבנן, והיינו דבכלל קרא דאינו מטמא לאשה שמחולל בה, ממעטינן נמי פסולה מדרבנן, דחשיב מחולל בה ואינו מטמא לה.

ב) והנה המשל"מ (פ"ז מתרומות ה"א) נסתפק, בהא דכ' הרמב"ם דטמא שאכל תרומה טמאה אע"פ שהוא בלאו אינו לוקה שהרי אינה קדש, איך יהיה הדין במי שאכל תרומה טמאה מדרבנן אי חייב כרת, מי אמרינן דכיון דתרומה זו טהורה מן התורה שפיר קרינן ביה "ומתו בו כי יחללהו", או דלמא אף דטומאתה מדרבנן ממעטינן לה וקרינן בה פרט לזו שמחוללת ועומדת.

עוד נסתפק המשל"מ (פ"ג מתמידין ומוספין ה"ב), אי נימא דשיעור פרס

ראויה חייב בכיסוי הדם. דאלו אין המצות והדינים מדרבנן בכלל גדרי הדינים במצוות התורה. מאי שנא. וצ"ע.

(ד) ונראה בזה בעזה"י, דאמנם ודאי דגדר דיני התורה ומצוותיה לא תליין איך שנאמרו דינים ומצוות דרבנן, ואין הדינים דרבנן בכלל גדרי המצוות מן התורה. והיינו דפשיטא ליה להשי"ס גבי כיסוי הדם דמה דהוי מדרבנן שחיטה שאינה ראויה, לאו מידי הוא לפוטרו מן התורה מכיסוי הדם. וזהו שכי' הרמב"ם בשוחט חולין בעזרה שאסור בהנאה מדבריהם, דלא חשיב שחיטה שאינה ראויה ליפטר מחיוב התורה בתשלומי ארבעה וחמשה.

אכן חלוק בזה היכא דאיירינן לענין עבירה אמצות חכמים, וכגון הבא על שניות מדבריהם, דנמצא עובר על דאורייתא שנצטוונו לשמוע בקול דבריהם, בועשית ככל אשר יורוך ולא תסור, ובעבירה על דבריהם היא עבירה על מצות התורה לשמוע בקול דבריהם, רק דהיכא דלא איירי לענין עבירה על דבריהם, אלא דינא מדבריהם דין או מצוה, אשר נפקא מינה איזה דין כגון שתחשב שחיטה שאינה ראויה, בהא לא חשיב לגבי דיני התורה אינה ראויה משום הדרבנן.

והנה לענין אנוסה האסורה עליו מדרבנן אמרינן דכיון דאם ישאנה נמצא עובר על מצות התורה לשמוע בקול דבריהם, להכי חשיב בכלל אשה שאינה ראויה לו. וכן שח בין הנחת תפילה של ראש להנחת תפילה של יד, דחשיב עבירה לשוב עליה מעורכי המלחמה, היינו אחר שעבר על דבריהם בעבירה זו. וכן בחלוצה לכהן הדיוט שהיא פסולה ואינו מטמא לה, היינו דאחר שנשאה חשיב מחולל עמה משום איסורה.

וזהו שכי' הרמב"ם לענין השקאת סוטה דאם בא בעלה ביאה האסורה מד"ס אינה

שיהא בכלל מיעוט התורה לשחיטה שאינה ראויה.

וכן מבואר בחולין כז, א דאמרינן ואי אמרת אין שחיטה לעוף מן התורה נחירתו היא שחיטתו ליבעי כיסוי, ע"כ, והנה מדרבנן הא בעי שחיטה בעוף, ולא שחיטה ראויה היא, וממעטינן התם שחיטה שאינה ראויה דלא בעי כיסוי, ומבואר דאף דמדרבנן לאו שחיטה ראויה היא, לאו בכלל מיעוט התורה שחיטה שאינה ראויה דלא ניבעי כיסוי.

ולפי"ז צידד המשל"מ דגם לענין טמא שאכל תרומה טמאה מדרבנן, דכיון דמדאורייתא טהורה היא ולא מחוללת היא כבר, א"כ הוי בכלל חיובא דמטמא תרומה, וכן גבי קטרת שפיטמה פחות משיעורה מדרבנן, כיון דמדאורייתא לא בעי הך שיעורא, א"כ הא חשיב שפיטם קטרת, ולא אכפת לן מה דמדרבנן ליכא שיעורא דקטרת.

ג) אמנם לא פירש לן המשל"מ מה ראה לדמות ולהכריע ספיקותיו מהך דתשלומי ד' וה' וכיסוי הדם, טפי מכל הנך דוכתי אחריני. ובאמת הלא צריך תלמוד, מאי שנא כל הנך, גבי סוטה דחשיב באיסורי' דרבנן אין הבעל מנוקה מעון, וגבי אנוסה דחשיב פסולה דרבנן אשה שאינה ראויה לו, וגבי חזרה מעורכי המלחמה דחשיב עבירת דרבנן בכלל ירא מעבירות שבידו, וגבי חלוצה לכהן הדיוט דחשיב מחולל בנישואיה ואסור ליטמא לה, דבכל אלו הוי המצות והדינים דרבנן בכלל גדר דיני התורה בפרטי המצוה.

ואילו גבי תשלומי ד' וה' בשוחט בעזרה דאסור בהנאה מדרבנן, לא חשבינן מחמת זה לשחיטה שאינה ראויה ליפטר מתשלומין, וגבי כיסוי הדם מבואר סברת השי"ס, דאף אי מדרבנן אין השחיטה

וכן מבואר בד' רש"י פסחים לה, ב [שציינו המשל"מ פ"ז מתרומות שם, עיי"ש מה שציין עוד], בהא דפריך גבי מצה, דמאי הא לא חזי ליה, וכי רש"י וז"ל, ואמרי לקמן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה לשום מצה יצא מי שיש לו איסור אחר וכו', עכ"ל. הרי דנקט רש"י דדמאי דרבנן חשיב בכלל מיעוטא דמי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו, דאיתא נמי לאיסור דמאי, והיינו משום דאיירינן לענין לעבור על מצותן באכילת מצה וכמשנ"ת.

[ואמנם יעוי"ש מהרש"א דנקט בדעת רש"י דלא ס"ל הכי אלא בדמאי דרבנן, ומשאי"כ בטבל דאורייתא. אכן יעוי" תוס' שם קיד, ב (ד"ה אכלו) שכי' בהדיא דאף טבל דרבנן אין יוצאין בו י"ח מצה משום שאינו בכלל מי שאיסורו בל תאכל חמץ לבדו].

והראוני דיסוד חילוק זה בין הנך דוכתי, מבואר בשערי יושר (ש"א פכ"ב ד"ה ונראה) שעמד בד' המשל"מ, וכי דכלל החילוק בזה הוא, דהיכא דגדרה התורה את המעשה, ונאמר הדין בהאדם העושה, לזה גם עיכוב דרבנן הוי עיכוב, [עיי"ש מה דיסד בטעם הדבר, ולא מטעם שנתבאר דחשיב עבירת דאורייתא], וכמו באנוסה האסורה מדרבנן דממעטינן לה דלאו בכלל אשה הראויה לו היא, אבל היכא דנאמר התנאי על החפץ שיהיה ראוי, ולא על עשיית האדם, בהא מה שמותר מן התורה חשיב ראוי, אף שאסור מדרבנן, וכמו דאיתא גבי כיסוי הדם.

ועיין משל"מ פ"א מנערה בתולה ה"ה שעמד ביישוב מה דמצינו דינים דרבנן כשל תורה, יעוי"ש ד"ה הנה בריש דבריו, דכל היכא דהכתוב כ' סתם אין חילוק בזה בין אם האיסור מדאורייתא ובין אם האיסור

שותה, דחשיב אינו מנוקה מעון, היינו שעבר האיסור דרבנן [ונוסף עוד בד' הרמב"ם אלו, דהנה לענין שיחשב הבעל אינו מנוקה מעון, היינו דוקא עון דאיסורי ביאה, אבל בשאר איסורים דעלמא אם עבר עליהם הבעל לא חשיב אינו מנוקה מעון, והרמב"ם דחשיב לאיסורי ביאה דרבנן בכלל איסורי ביאה שיחשב אינו מנוקה עון, היינו כפי שביאר הגרא"ן בקונטרס דברי סופרים (אות לב) משמיה דהגר"ח, דדעת הרמב"ם דיש על דבר של דבריהם איסורו המיוחד, וכגון איסורי דרבנן שבג' החמורין הוויין מאביזריהו, וכן איסורי ביאה וכגון ארוסתו בבית חמיו חשיב מדאורייתא מאיסורי ביאה ולפיכך אין המים בודקין את אשתו, עיי"ש ואכמ"ל, ועיי"ע משנ"ת בזה פ' ראה].

ומעתה הנה מה שנסתפק המשל"מ בתרומה הטמאה מדרבנן שאכלה טמא, אי מהני הדרבנן שתחשב מחוללת ועומדת, או דכיון דמדאורייתא טהורה היא חשיב חילול באכילתו, וכן בפיטם קטרת פחות מכשיעור דרבנן, אי מהני הדרבנן שלא יהא בכלל מפטם קטרת, או דכיון דמדאורייתא איכא שיעור חייב על פיטומה. הנה לא איירי כלל לענין לעבור על דבריהם, רק שלפי הדין דרבנן הוי התרומה טמאה והקטרת פחות מכשיעור, ולענין עצם דיני דרבנן אין הם בכלל גדרי דיני התורה, ומוכח בהך דתשלומי ד' וה' וכיסוי הדם, שאין משתנה דין הדאורייתא משום מה דהוי מדרבנן שחיטה שאינה ראויה, והיינו שאין דיני הדרבנן בכלל גדרי דיני התורה ומצוותיה וה"נ כיון שמן התורה התרומה טהורה והקטרת כשיעורה, הא קעבר על איסור הדאורייתא בחילול התרומה ופיטום הקטרת, ולא מידי הוא דין הדרבנן בזה וכמשנ"ת.

דטעמיה דהירושלמי בשבועה שלא אוכל מצה ולא אשב בצל, לאו משום כולל הוא, דהיכן מצינו בכולל חל על דבר מצוה, אלא גם זה מסברא פשיטא להו, כמו בנדריים דחלין על דבר מצוה משום דהקדש חל על החפץ ומצוה ממילא נדחית, משא"כ בשבועה שאין לה מקום לחול כיון דמצווה ועומד, והיינו דוקא אם נשבע לבטל מצוה, אבל זה שנשבע שלא יאכל מצה או שלא ישב בצל הרי יש מקום לשבועתו לחול על דבר הרשות, וכיון דחלה השבועה עליו המצוה ממילא נדחית, ואין זה בכלל נשבע לבטל מצוה, וכבר נתבאר דברים אלו בדברי הראשונים ז"ל, עכ"ל. והנה לדבריו דלאו משום כולל אתיין עלה, אלא משום דאין השבועה על דבר מצוה כלל, רק דאסור עצמו שנה או שנים וממילא אסור אף בימים אלו ונדחית המצוה, אי"כ דוקא כה"ג מהני, אבל כגון בשבועה שלא אשב בצל סוכה ובצל בית, שנשבע על המצוה, אף דכלל בשבועתו שאר מילי, לא תהני שבועתו לבטל את המצוה. [ועי' חידושי הגרש"ר נדרים בקונטרס בעניני נדרים ושבועות שהאריך לבאר כן בד' הראשונים].

והנה בשבועות (כה, א) איתא, חומר בנדריים שהנדרים חלין על דבר מצוה, וכ' התוס' (ד"ה חומר) דנפקא לן הא בנדריים מדכתי' לה, וגבי נזיר דרשי' מיין ושכר יזיר לאסור יין המצוה כיון הרשות, והק' התוס' תרי קראי למה לי הא איתקוש נדרים ונזירות להדדי, ות"י וז"ל, וי"ל צריכי, דנזירות אוסר כל יין עליו הלכך חייל איין מצוה כיון הרשות, אבל נדרים שאין אוסר עליו אלא המצוה כגון סוכה ולולב ושופר ותפילין אימא לא חייל וכו', עכ"ל, והיינו דבנזיר איכא סברא דמהני נזירותו לאסור אף דבר מצוה, משום דאין כאן נדר לבטל

מדברי סופרים, דהכתוב הקפיד באנוסה שלא יקחנה כשאינה ראויה, וכן מה דחשיב אין הבעל מנוקה מעון, עיי"ש. וחתם דבריו, דכיון דרחמנא אמר לא תסור ממעטינן לכולהו מקרא. ומשמע דהוי מיעוט כשאר הדאורייתא משום הלא תסור, ודלא כמו שפתח דגם הדרבנן בכלל קפידת הכתוב. ויש להתיישב בביאור כוונתו.

(י) שבועה שלא אוכל מצה לעולם

מיין ושכר יזיר (ו, ג)

כ' הרי"ף שלהי פסחים וז"ל, ירושלמי בשבועות פ"ג, שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי הפסח, שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה בלילי הפסח, שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה, שבועה שלא אשב בצל סוכה לוקה ויושב בצל סוכה. כתוב בספרי דבי רב, מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיון הרשות וכו'. עכ"ל. ותמה בסי' מעשה חושב (בגליון שעה"מ פ"ג מהל' נדרים אות שנה) מאי שייטא הך ספרי להכא, ומה ענין להך דירושלמי שהביא לעיל מינה.

והנה לפום פשטא כוונת הירושלמי דחלה השבועה בנשבע שלא אוכל מצה בסתמא, להאסור באכילת מצה גם בלילי הפסח, מדין כולל כדאי' בפ' שבועות שנים גבי נשבע שלא לאכול נבלות וטרפות דמהני בכולל דברים המותרים, והכא נמי כיון דכלל שאר ימים בשבועתו, אהני שבועתו. וא"כ לפי"ז אף הנשבע בכולל באופ"א כגון שבועה שלא אוכל מצה ואיזה מין ירק, או אשב בצל סוכה ובצל בית, תהני שבועתו משום דכלל שאר מילי.

אולם הנה בקרן אורה (נדרים יז, א) פי' ד' הירושלמי דלאו משום כולל הוא, וז"ל,

יצא ידי חובתו [ומוסיף משלו עוד להשלים, רש"י] מ"ט דכתיב "האשם המושב" עד שיהא השבה לכל כהן וכהן. ע"כ.

וצריך תלמוד, אם הדין בהשבת גזל הגר שיהא פרוטה לכל כהן מאנשי משמר, ובדמי הגזל שגזל את הגר אין כדי פרוטה לכל כהן, ודריש רבא דהוי עיכוב שיהא השבה לכל כהן וכהן, א"כ מה יועיל מה שיוסיף הגזלן משלו להשלים לכדי פרוטה לכל כהן, והלא מה שמוסיף אינו השבת גזל הגר, ואיך מועיל להשלים הנתינה הנצרכת.

וראיתי שעמד בזה החזו"א וכ' בזה"ל, יש לעיין, באין פרוטה לכל כהן, מאי יהי דיוסיף משלו, הא מה שמוסיף אינו גזל הגר, אלא מתנה בעלמא, ואיך מצטרפין, וי"ל דכיון דחייב בכפרה, וא"א בלא שיוסיף, מקרי כולו כפרה.

ונראה ביאור הדברים, דהנה מבואר להלן שם דדמי גזל הגר ניתנים לכהנים הוי בכלל מתנות כהונה, והגדר הוא כמתנה, ולא שהם כיורשים של הגר, [ואיכא נפק"מ לדינא], ונמצא שחידשה התורה שבנתינת מתנה זו לכהנים שבאותו משמר חל דין השבת הגזל, וא"כ שייך לומר שכשדין מתנה זו מחייב כדי שיעור דמים מסוים, אזי בחידוש התורה של מתנה זו המכפרת ועולה לו כהשבה לגר עצמו, כך לי אם דמי ההשבה יהיו כשיעור הגניבה או כשיעור פרוטה לכל כהן, שהרי כל מציאות השבה זו אינה אלא נתינה לכהנים, ולא ההשבה לנגזל עצמו או ליורשיו.

ב

והנה לבתר דמייתי הא דדריש רבא דבעינן השבת פרוטה לכל כהן וכהן מאנשי משמר, אמרי', בעי רבא, אין למשמרת יהויריב ויש בו למשמרת ידעיה מהו, [ופירש"י, אין שוה

את המצוה, אלא אוסר כל יין עליו, וממילא נאסר אף ביין מצוה.

ואשר לפי מש"כ בקרן אורה דזהו טעם הירושלמי דמהני שבועה שלא אוכל מצה שנה או שתים או שלא אשב בצל, משום דאין כאן שבועה לבטל את המצוה, דלא נשבע על דבר מצוה אלא על שנה או שתים בכל אכילת מצה או ישיבת צל שבעולם, וממילא נאסר בהמצוה. מעתה הלא מתבאר היטב ד' הרי"ף דאחר שהביא הירושלמי בשבועה שלא אוכל מצה, אייתי האי דרשא דין ושכר יזיר, דהא חד מילתא נינהו ואפשר דהא גופא קמ"ל דמה דמהני שבועה שלא אוכל מצה שנה או שתים לאוסרו במצה בלילי הפסח לאו משום כולל הוא, אלא לפי שאין כאן שבועה לבטל את המצוה, רק ממילא נדחית המצוה, כמו הא דדרשי' גבי נזיר לאסור יין מצוה כיון הרשות מהאי טעמא.

"גינת אגוז" השלמות

פרשת נשא

י"א) השבת גזל הגר לאנשי משמר

ואם אין לאיש להשיב האשם אליו האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו (במדבר ה, ח)

שנינו ב"ק קט, ב לענין גזל הגר שנשבע לו והודה ומת הגר ואין לו יורשין שנותנו לכהנים, ת"ר "לה' לכהן" קטאו ה' ונתנו לכהן שבאותו משמר, אתה אומר לכהן שבאותו משמר או אינו אלא לכל כהן שירצה, כשהוא אומר "מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו" הרי לכהן שבאותו משמר כתוב מדבר.

ושם קי, א ואמר רבא גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל כהן וכהן [שבמשמר, רש"י] לא

אחר זה, שתהא להם השבה ראויה בגזל זה, שבזו יש לומר, לזו היתה השבה זו עומדת, אבל משמרה אחרת לא זכת. עכ"ל. והובא במנ"ח. ובאמת יש לידע ביאור סברתו במה עדיפה המשמרה שלאחריה טפי מזו שלאחר אחריה.

והנה יש לדון להצד דכיון דלא חזי למשמרת יהויריב דהשתא, מעיקרא לידעיה קאי, האם יכול להוסיף דמים וליתן לידעיה במשמרתו דיהויריב. ואי נימא דלא מהני, אי"כ י"ל דדוקא בהא חשיב דמעיקרא לידעיה קאי, אבל היכא שאין בדמי גזל הגר אפי' למשמרת ידעיה שהם מועטין, וצריך להוסיף בכדי להשלים, שוב אין משמעות לזה שאין צריך להוסיף אצל ידעיה כמו שצריך להוסיף אצל יהויריב, ופשיטא דיש ליתן למשמרת יהויריב דהשתא, דכל הספק הוא משום דיש ליתן לידעיה דוקא, לכן מועיל אפי' שלא בעת משמרתו.

אכן מריהטת הגמ' בהא דמפרשין בעיא דרבא, דאייירי דיהביה לידעיה במשמרתו דיהויריב, מי אמרינן כיון דלאו משמרתו ולא כלום הוא, או דלמא כיון דלא חזי ליה, מעיקרא לידעיה קאי. משמע דכל הספק הוא האם מועיל ליתן לידעיה במשמרתו דיהויריב, אבל גם להצד דיכול ליתן לידעיה, אי יהיב למשמרת יהויריב המרובה ע"י שהשלים מדיליה שפיר דמי, ולא אמרי' שאין הוא נצרך להוספה זו, אי"ז בכלל גזל הגר. ואי"כ שפיר י"ל דבכלל ספק הגמ' גם אופן זה שאין בדמי גזל הגר אפי' למשמרת ידעיה שהם מועטין, וצריך להוסיף בכדי להשלים.

ג

איתא שם בגמ' קיא, א תנו רבנן נתן אשם ליהויריב וכסף לידעיה יחזיר כסף אצל

פרוטה לכל משמר יהויריב ויש בו שוה פרוטה לכל משמר ידעיה שהן מועטין מהו], ומפרשין, דאייירי דיהביה לידעיה במשמרתו דיהויריב [שהיא קודמת לידעיה], מאי, מי אמרינן כיון דלאו משמרתו ולא כלום הוא, או דלמא כיון דלא חזי ליה, מעיקרא לידעיה קאי, תיקו.

ויש להסתפק מה הדין כשאין בדמי גזל הגר אפי' למשמרת ידעיה שהם מועטין, וצריך להוסיף בכדי להשלים וכמשנ"ת, האם גם בזה שייך לומר דכיון דלמשמרת ידעיה אין צריך הוספה מרובה כמו בשביל משמרת יהויריב, הכי נמי איכא צד למימר דמעיקרא לידעיה קאי, והוי בכלל ספק הגמ' דקאי בתיקו. או דנימא, דכיון דדמי הגזילה עצמן לא חזי לידעיה כמו ליהויריב, אי"כ שוב הדר דינא דצריך ליתן למשמר שמקריב את אשמו, ואי יהביה לידעיה במשמרתו דיהויריב, כיון דלאו משמרתו, לאו כלום הוא, ואין משמעות לזה שאין צריך להוסיף אצל ידעיה כמו שצריך להוסיף אצל יהויריב.

ושו"ר שעמד בזה מרן החזו"א בזה"ל, יש לעיין אם גם לידעיה לא יגיע פרוטה לכל כהן, אבל אי"צ להוסיף כל כך כמו ליהויריב, אם יכול להוסיף עד כדי פרוטה לכל וכהן וליתן לידעיה במשמרתו של יהויריב.

והנה לכאוי אי נימא דגם כשאינו מספיק לכל הבית אב הרי זה עומד להבית אב המועט, הרי יצא דבר תימה קצת, שבכל השבת גזל הגר בדמים מועטים יהא דינו לינתן למשמרה המועטת שבכל המשמרות, אכן במאירי כ' דאין הספק בגמ' אלא כלפי המשמרה שלאחריה הסמוכה לה ולא המועטה שבכל המשמרות, וז"ל, ומי"מ יראה לי מסוגיית הגמרא דוקא במשמרה הבאה ראשונה

במימרא שאמר רבי לעיל בסמוך דכשלא תבעו מחלו לבני ידעיה. וצ"ב.

והנראה מבואר דגדר "מחילה" זו אינה שייכת לדין מחילה דעלמא, שמוחל על זכותו ואין לו שום מקום לתביעה, אלא עניינו ויתור על הזכות בפעם הזאת של המשמרה, שא"א להמשמרה לעמוד בזכותה על הקרבת הקרבן, אם אינם תובעים לקיימה בעת משמרתם כדינה, וכשלא תבעו הרי"ז ויתור על זכות ההקרבה בפעם הזאת, אל משמרת ידעיה השייכת אצלה ההקרבה, וממילא כשמשמרת ידעיה לא תבעה אזי ויתרה גם היא זכותה זו, וזהו דהדרינן לעיקר דינם דהזכות ליהויריב.

אשר לפי"ז ילי"פ דזהו גופא מה שפי' רש"י דלא תימא טעמא דר"י כאן מחילה גמורה, ושוב אין מקום לחזור זכות זו אצל בנו יהויריב, אלא דא"י"ז מחילה גמורה, וכה"ג הדר

י"ב) פרשת סוטה, ק"ש ונדריים בכל לשון

ואמר הכהן לאשה (ה, כא)

תנן סוטה לב, א דפרשת סוטה שמשביעה הכהן נאמרת בכל לשון ויליף לה מקרא "ואמר הכהן לאשה" בכל לשון שהוא אומר.

והנה בריטב"א ריש מס' נדרים כ' דלא מהני נדר ושבועה בכל לשון אלא במקום שמדברים באותו הכינוי.

ובביאור הלכה (סי' סב סעיף ב) הביא דברי הריטב"א לענין ק"ש דאף יוצא בכל לשון, מ"מ לא מהני אלא דוקא במקום שמדברים בו.

אשם דברי רבי יהודה, וחכמים אומרים יחזיר אשם אצל כסף, וכו', תניא אמר רבי לדברי רבי יהודה אם קיים אשם יחזיר אשם אצל כסף, ופריך, והא רבי יהודה יחזיר כסף אצל אשם אית ליה, ומשני, הכא במאי עסקינן כגון דנפק משמרתו דיהויריב ולא תבעו והא קמ"ל דאחולי אחילו גבייהו.

וצ"ב איך אהני מחילתם, האם צריכין להודיע לכל בני המשמר שימחלו, והאם יהא תלוי בדין מחילה שלא מדעת, וע"י ברכ"א שהעיר מזה.

עוד שם תניא אידך אמר רבי לדברי רבי יהודה אם קיים אשם יחזור כסף אצל אשם, ופריך, פשיטא הכי אית ליה, ומשני, הכא במאי עסקינן כגון דנפיק משמרתם דהני ודהני ולא תבעו, מהו דתימא אחולי גבי הדדי קמ"ל דאמרינן כיון דלא תבעי להדרו ברישא. ע"כ.

וצ"ב דכיון דבתחילה מחלו יהויריב לידיעה איך תשוב זכותם אליהם כשלא תבעו בני ידעיה.

והנה כ' רש"י ד"ה כגון דנפק משמרתם דהני ודהני, ולא תבעו בני יהויריב את הכסף במשמרתם ולא בני ידעיה את האשם במשמרתם, ואיצטריך לאשמועינן דלא תימא טעמא דרבי יהודה בדתבעו בני יהויריב שיחזור בעוד משמרתן קיימת, אבל היכא דלא תבעו מחלו לבני ידעיה. קמ"ל - דכיון דבני ידעיה נמי לא תבעו לאשם במשמרתן, יחזור כסף אצל אשם ויקריבוהו בני יהויריב כשיחזיר שבת משמרתם. עכ"ל.

ומש"כ "דלא תימא טעמא דר"י בדתבעו וכו' אבל היכא דלא תבעו מחלו לבני ידעיה" צ"ב והלא כן באמת ס"ל לר"י

י"ג) איסור לא תשנא את אחיך
בלבבך בקינוי הבעל

**ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו (ה,
יד)**

בסוטה ג, א תניא ראב"י אומר כלפי
דאמרה תורה "לא תשנא את אחיך
בלבבך" (ויקרא יט) יכול כגון זו ת"ל "ועבר
עליו רוח קנאה וקנא את אשתו" וברש"י,
כלפי – כמו אחרי שאמרה שאסור להביא
עצמו לידי שנאה ותגר, יכול אף זה כן –
שיראה את אשתו עוברת על דת יהודית
נסתרת עם שכניה, לא יקנא לה, ת"ל וקנא
– אם רצה לקנא הרשות בידו ומשום דאי
לא כתיב קרא הוה אמינא דאסור הוא, וכו'
ע"כ, והיינו דאי לאו קרא הו"א דאין לקנא,
משום איסור דלא תשנא את אחיך בלבבך.

והנה ז"ל הרמב"ם פ"י מה' דעות ה"ח, כל
השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא
תעשה שנאמר "לא תשנא את אחיך
בלבבך" ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו
מעשה, ולא הזהירה התורה אלא על שנאה
שבלב, אבל המכה את חבירו והמחרפו אף
על פי שאינו רשאי אינו עובר בלא תשנא.
עכ"ל. ומבואר דאין האיסור אלא
כשהשנאה בלבו, וא"כ צ"ב מה ענין איסור
זה לאיסור לקנא לאשתו של תסתר.

ובפשטות י"ל עפ"י לשון רש"י דענין הפסוק
מלמדנו "שאסור להביא עצמו לידי שנאה
ותגר", וא"כ יתכן שאין הכונה שעובר על
גוף הלאו, אלא מסתבר דכך רצון התורה
שלא יבא לידי שנאה ותגר, שעלול לבא ע"י
הקנוי.

אכן נראה בזה, שהקינוי שהוא בפני אשתו
בלא ידיעת האדם אשר מקנא לו ממנו,
שלא להסתר עמו, י"ל דגם זה כמו שנאה
בלב, שאותו אדם אינו יודע מדבר שנאה

ובספר הזכרון להגאון רבי יצחק הוטנר
זצ"ל, הקשה ע"ד הביאור ה"ל, דתנין סוטה
לב, ב דפרשת סוטה שמשביעה הכהן
נאמרת בכל לשון ויליף לה מקראי, הרי
הכהן והאשה עומדים בבית המקדש
בירושלים וחשיב התם שבועה בכל לשון,
אף שאינה לשון שמדברים בה במקום זה,
ודלא כפסק הביאור הלכה.

וכי שהקשה קושיא זו לבעל אחיעזר ואמר
לו שכאשר יהיה בראדן יקשה זאת לחפץ
חיים עצמן, וכך עשה. והחפץ חיים השיב
לו, שכאשר כתב זאת למד הסוגיא היטב,
ובודאי שהדברים מכוונים, ולא חזר בו.

[ובפשטות יש לדון בהקושיא, דאין להוכיח
משבועה זו שאין מקומה אלא בירושלים
בבית המקדש, א"כ הכא גלי קרא להדיא
דמהני אף בלשון שאין מדברים בה, אבל
ק"ש או נדרים ושבועות הנאמרים בכל
מקום, איכא למימר דבעינן לשון
שמדברים בה במקום זה].

ונראה לומר בזה, דמקום המקדש, אשר
הוא מקום להקבץ שם כל ישראל, כלשון
הרמב"ם ריש ה' בית הבחירה, א"כ מצורת
המקום הוא שנקבצים שם ישראל מכל
מקומות מושבותיהם, ודוברים בו כל אחד
ואחד שפתו ולשונו, וכל הבא לשם הוא
מקומו, ושפיר נאמרת פרשת סוטה בכל
לשון. [ויש לדון דאולי לכל אחד ואחד
מועיל לפי מקומו ולשונו שלו, ולמי שאין זו
לשונו לא יהני, גם אם יבין הלשון, דהגדר
הוא דבית המקדש הוא מקום שמדברים
בו באותם לשונות של אותם ישראל
הבאים שמה].

[וכמדומה מעשר שני בירושלים פודין גם
במעות אחרים שאין מקום שם לפי
שיוצאים שם כל המעות, ולא מצאתי
כעת].

שליח לתרום לאחרים, וכן כתב המהרש"א (להלן שם סה, א) דלסברת התוס' זו אי"כ מופלא הסמוך לאיש ישנו בשליחות לתרום לאחרים וצ"ע, דלכאוי המניח שכתב בפשיטות דאף שתורם לעצמו אינו שייך בשליחות לתרום לאחרים, זהו דלא כהתוס' שם.

אכן הנה בסוגיא שם פריך לר"ח דס"ל דאין קטן זוכה לאחרים, מהא דצבואר דקטן יכול לפדות מעשר שני לאחרים, והתוס' (ד"ה ופדי) הקשו איך פודה לאחרים הלא אין בפדיה דעת אחרת שתקנה את הפירות בשביל הבעלים מן הגבוה, ע"י פדיית הממ"ש שהוא ממון גבוה, (עפ"י תורא"ש שם, וכעין דעת הרמב"ן שם בפ"י קמא), ותי', דכיון דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא, ותרומתו תרומה וחילולו חילול, אי"כ כמו שיכול לתרום ולפדות לעצמו מע"ש בלא דעת אחרת מקנה, ה"נ יכול גם לפדות מע"ש לאחרים אפי' בלא דעת אחרת, [וכל מה דבעי דעת אחרת היינו בממון שאין זוכה לעצמו אלא בשדעת אחרת מקנה, וה"נ לזכות לאחרים בעי דעת אחרת מקנה], וכי תוסי', דהיינו לר"י דממון שזוכה לעצמו זוכה לאחרים, אבל לרב חסדא דאינו זוכה לאחרים אע"פ שלעצמו זוכה, גם בחילול מעשר לא יזכה לאחרים בחילוף אף דלעצמו זוכה. עכ"ד. וסברתם זו דכשם שפודה לעצמו יפדה לאחרים, יש לפרש דהיינו כמו שכתבו שם לעיל מינה מה שזכר לעיל דבמידי דשייך בדנפשיה הוי הקטן בר שליחות, וכן ביאר בשיעורי רבנו אבי עזרי, [ועי' אילה"ש כעין דבריו לבאר הוכחת הגמ' דלא כר"ח].

ולפי הנתבאר נמצא דדברי התוס' דבמידי ביה הוי בר שליחות, תליא בפלוגתת ר"י ור"ח אי זוכה בממון לאחרים, וכל סברתם

בו, ושנאה זו כבושה מעמו, וכיון שע"י הקנוי נגרם וגדל השנאה אין לעשות כן.

י"ד) מופלא הסמוך לאיש בשליחות בתרומה

איש או אשה כי יפלא לנדר וגו' (ו, ב)

איתא בנדה מו, א מ"ד דמופלא הסמוך לאיש שנדרו נדר מדאורייתא, ומרבינן לה מקרא "איש כי יפלא", [ופירש"י (ד"ה כי יפלא) "מופלא" - יודע לפרש לשם מי נדר, "סמוך לאיש" - והוא סמוך לבא לכלל גדול]. ודעת הרמב"ם פ"א מנדרים ה"ד דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא, ודעת הראב"ד פ"ז מנזירות ה"ג דאינו רק מדרבנן.

המניח (מ' תקז) כי דמופלא הסמוך לאיש מפריש תרומה כדאי ברמב"ם פ"ד מתרומות ה"ד, וכי המניח, דדוקא הפריש משלו, אבל אינו בר שליחות אם הפריש לאחרים.

והנה התוס' גיטין סד, ב בהא דאי שם פלוגתא דר"י ורב חסדא אם קטן הזוכה לעצמו כשדעת אחרת מקנה יכול לזכות גם לאחרים, ודעכת התוס' דפליגי אי זוכה מן התורה והקי' התוס' (ד"ה שאני) והא זכיה היא מטעם שליחות ואין שליחות לקטן מאתם גם אתם (קידושין מא, ב) ותי' דאין למעט קטן משליחות מקרא דתרומה אלא במילתא דליתיה [בנפשיה] כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה, אבל זכיה כמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרים. עכ"ל. היינו דכל מיעוט מפרשת שליחות אינו רק במידי דלא שייך ביה בנפשיה.

והנה לפ"ז במופלא הסמוך לאיש דשייך בתרומה דנפשיה, אי"כ יש לו גם להעשות

אכן גם לפירוש האוי"ש אתיין שפיר דברי המני"ח דמופלא הסמוך לאיש אינו תורם בתבואתו של חבירו, לפי מה שהוסיף האוי"ש לפרש בדברי התוס' שלא נאמרו אלא בדבר שיכול לזכות לעצמו את החפץ הזה עצמו, בזה חשיב תורת שליחות, וכשדעת אחרת מקנה שיכול לזכות הדבר הזה לעצמו אם היה נותן לו הבעלים, חשיב בר שליחות לזכות הדבר לאחרים, וכן קטנה לא חשיבא בת שליחות בגט של אחרת, ואע"פ שהיא בת זכיה בגט של עצמה, מ"מ בגט זה אינה בתורת שליחות.

וכתב דבמופלא הסמוך לאיש אין שייך אלא לתרום נכרי שלו עבור חבירו, אבל לא מצי להרים תרומה מכרי של חבירו, שהרי בכרי זה אין לו אפשרות לתרום לעצמו.

לחג השבועות

ט"ו תחילת מלכות שלמה אחר שמת דוד בשבועות

בירושלמי אי' (חגיגה פ"ב ה"ג וביצה פ"ב, ה"ד הובא בתוס' חגיגה יז, א ד"ה אף עצרת) אמר רבי יוסי בר בון דוד מת בעצרת, [ועי' משנ"ב סי' תצ סק"יז, ושע"ת סו"ס תצד בשם הבכור שור דלפי שדוד המלך מת בעצרת, והקב"ה ממלא שנותיהם וכו' ובודאי בעצרת נולד, להכי קורין מגילת רות בחג השבועות, לפי שנכתבה לייחס את דוד עיי"ש].

והנה אי' בשבת ל, א אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם הודיעני ד' קצי וכו', אמר לו בשבת תמות, אמות באחד בשבת, אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימה, ע"כ, הרי דמלך שלמה בחדש סיון לאחר שמת דוד בחג השבועות שחל באותה שנה בשבת.

נאמרה בדעת ר"י דזוכה לאחרים, דהותרכו לפרש דהדין זכין מטעם שליחות שייך בו משום דהוי מידי דשייך ביה, אולם דהא גופא פליגי רב חסדא וס"ל דגם מה דשייך בדנפשיה לא נעשה שליח בו, ומה"יט אין יכול לזכות ממון לאחרים דזכין מטעם שליחות לאו בר שליחות ולהנתבאר יתיישב היטב מה דנקט במני"ח בפשיטות דאין נופלא לאיש אינו יכול להפריש תרומה בשל אחרים, דק"ל כרב חסדא שאין זוכה לאחרים, לא אמרינן הך סברא דיש לו שליחות במה שהוא שייך בו. [ובס' הערות וציונים הביא בזה דכן מבואר עוד בד' האחרונים בביאור סברת התוס'].

ב

אמנם הנה באוי"ש פ"י מאישות ה"ב (ד"ה נראה) ביאר עפ"י דברי תוס' אלו את דברי הרמב"ם פ"ו מגירושין ה"ט דכתב דהטעם דאין קטנה עושה שליח לקבלה, לקבל גיטה מן הבעל, מפני ששליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעת גמורה. וצ"ב מה הוצרך הרמב"ם לטעם זה, וכבר השיג הראב"ד דהטעם הוא דבעי שיהא המשלח בר דעת מאותו הדרשא דאתם גם אתם דבעי שיהא השליח בר דעת וביאר האוי"ש עפ"מ ש"כ תוס' דקטן במידי דזכי לנפשיה ויש לו זכיה מן התורה ע"י אחרים, חשיב נמי בר שליחות לאחרים, ולפ"י בקטנה שיכולה לקבל גיטה, דא"י צ דעת לקבלת גט, איתה נמי בתורת שליחות לזכות ע"י אחר. ולכן הוצרך הרמב"ם לטעמו.

הרי דנקט האוי"ש דסברת התוס' קיימא אף אליבא דהלכתא, ולא תלי לה בפלוגתת אמוראי אי זוכה לאחרים, וטעמא דמ"ד דאין זוכה לאחרים, לאו משום דפליג על סברא זו.

ירושה שאינה מתחדשת אלא אחר מות האב. וכיון דזכיית המלכות לזרעו קיימת עוד בחיי המלך, יכול המלך מכח זה להוריש המלכות ולמנות בנו למלך עוד בחייו, וגם כשהאב עדיין מלך וממשיך עוד במלכותו. דרך בירושה דעלמא שאינה מתחדשת אלא אחר מיתה או שאין האב ראוי לשררתו, אין שייך ירושה מחיים, אבל לדין מלך שהוא מכח זכות המלכות שעל ידי המשיחה, שייך העמדת מלך עוד בחיי המלך מכח זו הירושה.

ומעתה נראה דהמלכת שלמה בחיי דוד אביו, שהיה עדיין דוד מלך, היה זה דין הבחירה שבחר בו דוד להמשיך דין מלכות בית דוד, אמנם לא היה לשלמה מלכות בשלטון והנהגת העם, רק שם ודין מלך, אכן ליכא בזה משום אין "מלכות" נוגעת בחברתה, דהיינו בשלטון והנהגת העם. אלא דכשהגיע זמן מלכות שלמה, והיינו שתהיה המלכות שלו בהנהגת העם, ולזה הא אין מלכות נוגעת בחברתה, ולא החלה מלכותו רק אחר שמת דוד בחג השבועות.

נמצא א"כ, דשפיר י"ל דשלמה נעשה מלך בניסן, והיה מונין החודשים לזמן המלכותו, אלא דהמלכות לא היתה שלו אלא אחר מות דוד אביו בסיון.

ותמהו בזה, דהתוס' ר"ה ב, ב (ד"ה מקיש) ג, א (ד"ה תניא) כ' דשלמה מלך בניסן [לענין שמנו החדשים מחדש שהומלך] והדברים סותרים להמבואר בסוגיית הגמ' שבת דשלמה מלך אחר שמת דוד והיינו בסיון, וצ"ע.

והנה יש לעיין טובא בד' הגמ' דשבת, דהנה במלכים פ"א בקראי דהמלכת שלמה מפורש דהיה זה בחיי דוד כדכתי' (פס' לג-לט) "ויאמר המלך להם וגו' והרכבתם את שלמה בני וגו' ומשח אותו שם וגו' ואמרתם יחי המלך וגו' וגם ככה אמר המלך ברוך ה' אלוקי ישראל אשר נתן היום יושב על כסאי ועיני ראות", הרי זה מפורש דלא כהגמ' שבת דלא מלך שלמה בחיי דוד שאין מלכות נוגעת בחברתה. וצ"ע.

אכן יש להבין איך המליכו את שלמה בחיי דוד אביו, ונעשה מלך, הלא עד מות דוד היה דוד מלך [כמבואר בההיא דשבת] ואין מלכות נוגעת בחברתה.

ואשר נראה בעזה"י, דהנה יעוי' משנ"ת לעיל פ' שופטים דברמב"ם פ"א ממלכים ה"ז מבואר דדין מלכות בית דוד שאני מכל ירושת שררות, דמלבד דין הירושה איכא נמי זכיה בהמלכות לזרעו של דוד, מכח משיחת דוד, דבמשיחה נותן גם לזרעו זכיה בהמלכות, עוד בחיי המלך, ואין זה כשאר

~~~~~  
 "נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א ר"כ "דעת יוסף" אשדוד

בס"ד נחשבה חג השבועות תשפ"ד

## נעשה ונשמע כנגד חוקים ומשפטים

בענין נעשה ונשמע. עיין בספר תורת חיים למסכת עבודה זרה ד"ב ע"ב שכתב דהוא כנגד עשו וישמעאל. וזה לשונו שם, ונראה דישאל ידעו ההוא רזא דפתח הקב"ה לבני עשו ולבני ישמעאל תחילה שיקבלו התורה ולא רצו, ולכך כשבא ופתח להם הקדימו לפניו נעשה לנשמע, רמזו בזה רמז אמרו לו הרי אנחנו עומדין תחת עשו וישמעאל

לקבל עול תורה שהטלת עליהם, וזהו נעשה ונשמע, נעשה רמז לעשו שנקרא בן על שם שנעשה ונגמר כבן שנים הרבה, ונשמע רמז לישמעאל שנקרא בן על כי נשמע קולה של הגר שנאמר כי שמע ה' אל עניך ולכך הקדימו נעשה לנשמע כשם שהוא יתברך הקדים עשו לישמעאל בפתירתו.

והנה אף שכל אחד יכול למצוא הרמז בשם עשו לנעשה ובשם ישמעאל לנשמע, מכל מקום לכאורה עדיין יש להבין מה שייכות יש למה שעשו נולד כולו כאדרת שער, ועל כן נקרא עשו כי היה עשוי ונגמר כבן שנים הרבה מעת לידתו, למה שישראל קיבלו התורה בלשון נעשה, וכן מה ענין שאמרו ישראל נשמע, שהוא כנגד מה שנשמע קולה של הגר שנאמר כי שמע ה' אל עניך, לומר שכנגד זה אמרו ישראל נשמע. אין אלו הדברים אומרים אלא דרשנו וחיו.

ונראה לענ"ד לפרש עומק הכוונה בזה בעזרת השם. דיש לומר שמה שנקרא עשו – עשוי, על שם שהיה כאדרת שער, וכאילו היה עשוי וגמור כבן הרבה שנים מתחילת לידתו ויציאתו לאויר העולם, שבא להורות וללמדינו בזה לדעת ולהבין החסרון הגדול והחמור שהיה בהנהגת עשו, שהיה איש שדה, ולא רצה כלל לקבל שום השפעה, ולא רצה ללמוד מכל אדם, והיה די לו במה שהוא כבר, ולא רצה לנסות להשתנות. וכאילו אמר, אני מושלם עשוי וגמור בכל מיני שלימות, ולכן נקרא עשו – עשוי, וזהו החסרון הגדול ושורש כל החסרונות של עשו הרשע, שלא רצה להשתנות ולהשתפר במעשיו. וזהו כדמצינו בבהמה, שנקראת כך – כמו שפירש בספר העיקרים – על שם שבה – מה, והיינו שכל מה שיכולה הבהמה להגיע בחייה אליו, כבר נמצא בה משעת לידתה, וכן אמרו, שור בן יומו קרוי שור. וכך עשו נקרא עשוי, כי כל מה שהיה לו היה גמור ועשוי משעת לידתו. ולא נוסף בו שום שלימות בכל ימי חיו. ועוד יש לרמוז בזה, כי היה עשוי מאת הקב"ה, ולא הוסיף שום דבר מעצמו, שהרי אמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. והבן.

וכנגד זה אמרו כלל ישראל במתן תורה – נעשה – כלומר שאנו נעשה מה שהתורה מצוה עלינו לעשות, והרי לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן הבריות, כלומר כדי שלא ישארו כמו שנבראו, אלא יצורפו ויודכבו ולא יהיו כעיר פרא וכסוס שוטף במלחמה. וזהו סוד נעשה שאמרו ישראל, כנגד עשו שלא רצה לקבל התורה, כי ראה עצמו שלם, ואילו כלל ישראל אדרבה מחפשים להשתלם על ידי שמירת מצוות השם לטוב להם כל הימים. עליונים שישו ותחתונים עלזו בקבלת תורה.

והנה הגר אמו של ישמעאל מה כתיב בה, וַיֹּאמֶר לָהּ מֶלֶאךָ ד' הִנֵּה הָרָה וַיִּלְדֶּהּ בֶּן וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי שָׁמַע ד' אֶל עֲנִיָּהּ. בראשית ט"ז י"א. וזה החינוך שנתנה הגר לבנה ישמעאל, שבכל מצב ומצב שהוא נמצא, שיקרא אל אלקים ויענה, וזה מה שלמדו בניו של ישמעאל מאביהם עד היום הזה, להתפלל אפילו ה' תפילות ביום... עד שישמע קל ויענם. אבל מה שלא למדו מהורתם, לשמוע דברי אלקים חיים... ועל כן לא חפצו בני

**ישמעאל** לקבל ולשמוע דברי התורה, כי לא רצו לשנות דרכם הנלווה, כי הם צריכים לשמוע מראש, מה כתיב בה, ואינם מוכנים כלל לקבל הוראות התורה.

ועל זאת באו כלל ישראל כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד, לאמר אין אנו כבני כושיים בני ישמעאל בן הגר, שלימדה את בנה להשמיע קולו באשר הוא שם. כי אם רצונינו לשמוע מפי הגבורה. **הַשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹקִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ פֶּאֶשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיְחִי.**

**עֲלִיזָנִים שָׁשׂוּ וְתַחְתָּנִים עָלְזוּ. בְּקַבְּלַת תּוֹרַת הַפְּתוּכָה מִסִּינַי. תֵּאָר פֶּלֶא מְאֹד נִתְעַלָּה. בְּקַבְּלַת יוֹם זֶה עֲשֶׂתָּה הַדְּבָרִים.**

והנה יש לפרש עוד על פי דרכו של בעל התורת חיים, דהחילוק בין נעשה לנשמע הוא, שנעשה היינו שעם ישראל קיבלו עליהם עול מלכות שמים לעשות המצוות מבלי לשמוע ולהבין, ואלו הן המצוות שהן בגדר חוקים, שאנו מקיימין אותן אף שאין אנו יודעים טעמן, ונשמע היינו לעשות המצוות מתוך הבנה, ואלו הן המצוות השכליות.

ולפי זה יש לומר שזהו הדמיון לעשו וישמעאל, דהנה עשו כיבד את יצחק באופן מיוחד, ונמצא שהוא שמר את המצוות השכליות, וכנגד זה אמרו כלל ישראל נעשה, כלומר שאנו נעשה גם את החוקים מבלי שתקדם לנו הבנה. אמנם **ישמעאל** שהיה פרא אדם, הרי גם משפטים לא עשה, ועל כן כנגדו אמרו עם ישראל, נשמע, כלומר אנו נשמע ונבין ונקיים.

והנה כלל ישראל הקדימו נעשה לנשמע. אמנם מטבע הדברים בנוהג שבעולם, אם נראה אדם שרוצה להתקרב לשמירת המצוות, הרי בתחילת דרכו הוא יקיים בהתלהבות את אותן מצוות שמדברות אליו, והן המצוות המשפטיות והשכליות, ורק אחרי שראה ולמד לדעת כמה משפטי השם צדקו יחדיו, אזי יתחזק גם בשמירת החוקים, באמרו שבא זה ולימד על זה, ומכח המשפטים הוא למד להעריך את החוקים גם כן, כי כולן מרועה אחד ניתנו. אולם עם ישראל הנבחר, אמרו נעשה על החוקים קודם לנשמע דמשפטים, כי מלכותו ברצון קיבלו עליהם, ורוצים בכל לבם לעשות רצון אביהם שבשמים. ואמר הקדוש ברוך הוא מי גילה רז זה לבני, שמלאכי השרת משתמשים בו, והיינו שרק מלאכים שאין להם שום רצון משלהם יכולים לעשות כן. יתן ד' שנזכה למשהו מדרגה זו לטוב לנו כל הימים. **אמן.**

~~~~~

**מאת הסופר המהולל בכל התשבחות הרה"ח רבי יאיר
וינשטוק שליט"א.**

"בימי שפוט השופטים"

ויהי בימי שפוט השופטים (רות א)
אוי לו לדור ששופטיו צריכים להישפט (מד"ר רות)

פרק ראשון

כצאן ללא רועה

העיר בומברג שבארץ אשכנז, הייתה כאלמנה. רבה הגאון שישב על כסא הרבנות שנים רבות, רבי יצחק הלוי, נפטר לאחר מחלה קצרה, והותיר את קהילתו כצאן אשר אין להם רועה.

קהילה חשובה וגדולה כקהילת בומברג אינה יכולה להישאר ללא רב גדול. ראשי הקהילה שלחו את רבי פסח ברלינר ורבי דוד הירש, שני תלמידי חכמים חריפים ובקיאים, שלא היו כמותם בכל העיר ואולי גם בערים אחרות, לשוט בארץ ולתור להם רב חדש שכתר הרבנות בקהילה החשובה של בומברג יהלום אותו.

שני השליחים נסעו מעיר לעיר, תרו ובקשו אחר רב חשוב, גדול בתורה ובמעשים, ולא מצאו. לא מפני שלא היה בארצות גרמניה רב חשוב וגדול. קהילות הקודש דאשכנז לא היו ריקות מתורה באותו הזמן. הישיבות ובתי המדרשות היו מלאים תלמידים. כל עיר גדולה החזיקה ישיבה על חשבונה, ולא פסק קול תורה מישראל בכל ארצות אשכנז ואפילו בערים הנדחות. אמנם נמצאו הרבה רבנים שרצו והשתוקקו לשבת על כסא הרבנות בעיר בומברג, אלא שקהילות אשכנז נהגו סלסול בעצמן, ולא רצו למסור את שררת הרבנות לכל אדם. גם קהילת בומברג כך. השליחים ראו רבנים מכובדים בכל אתר ואתר, שוחחו עמם והתרשמו מהם. אולם לא מצאו מועמד הראוי לפי דעתם לכתר הרבנות של בומברג. לעומת זאת, כשגילו באי אלו קהילות אדם גדול ונכבד הראוי לאיצטלת הרבנות ונפשם חמדה אותו, התברר כי הוא אינו רוצה לעקור דירתו מקהילתו שהיה מבוסס ומבונה בה בכל טוב, וללכת לעיר חדשה שבה עדיין אינו מכיר איש והרי הוא בה כגר תושב.

עברו הימים והשבועות, והשליחים מכתתים רגליהם ומהלכים בין קהילות וערים, ועדיין לא מצאו את שבקשה נפשם. מאשכנז עברו למדינת פולין וגם בה לא מצאו מרגוע. מי שמצא חן בעיניהם לא רצה לבוא לקהילתם, ולהפך.

עד שבאו לעיר קרעמניץ.

פרק שני

כהגה ביד המלח

עייפים ומיוגעים נכנסו רבי פסח ברלינר ורבי דוד הירש בשערי קרעמניץ. רוחם הייתה נפולה וכוחם לא עמד להם עוד, אחרי שיטוטים וחיפושים המתמשכים כבר על פני ארבעה ירחים תמימים. החלו מחפשים בעל אכסניה, לתת מרגוע לגופם היגע. ובשעה שהלכו ברחוב, עברו מתחת לחלונות של בית מדרש.

החלונות היו פתוחים. מתוך בית המדרש בקע קולו של אדם המרצה פשט בגמרא בשפה קולחת ומלוטשת.

כדבורים הנמשכות אל הצוף נמשכו שני השליחים ונשאבו אל בית המדרש. עייפותם ורעבונם פגו בשומעם קולה של תורה מהדהד ברמה. נכנסו בשקט והתיישבו בקרן זוית. מתבוננים מהצד במראה:

בכותל מערב של בית המדרש, ישבו כעשרים נערים שקלסתר פניהם המעודן וחוט של חסד שנמשך עליו, העידו בהם על לימוד תורה בהתמדה. הם היו מרוכזים כליל באדם בעל צורה שעמד בראש השולחן ועיין בספר גדול שהיה פתוח לפניו. בית המדרש כולו היה שקט ברגע זה עד כי יכלו שני השליחים לשמוע את רחש הנשימות של הנערים. ברגע הבא החל מגיד השיעור לדבר בקול שקט שהלך וגבה, ככל שנגרף במימיה הסוערים של הסוגיה הסבוכה שבפירוקה היה עסוק כעת. שוב עצר האיש ועצם את עיניו ומצחו התמלא בקמטים כגלי ים. פתאום הופרעה הדממה כשאחד הנערים שאל קושיה בהיסוס קל. אחד מחבריו נחלץ מיד לעזרתו של מגיד השיעור, וענה על אתר תירוץ בנימה מתנצחת. לא הספיק זה לסיים דבריו, עד שבחור שלישי קם עליו לקפח את שוקיו ברתחה דאורייתא. הדממה נהפכה לסערה; סערה של תורה שניתנה בקולות וברקים. כך התנגחו ביניהם תלמידי חכמים, צורבים עולי ימים בקולות וברקים. עיניהם ברקו בחדוותא דשמעתתא, וניכר היה כי אין להם בעולמם מאומה, מלבד הרצון הבוהר לירד לעומקה של סוגיה ואמיתה.

מגיד השיעור, לא נתיירא כלל מכל אותו מבול של צעקות וצווחות שהופנה אליו. הוא הקשיב לדברי הבחורים, שקל אותם בעיני שכלו וענה לכל בחור ובחור בשקט ובטוב טעם. כיורד-ים ותיק ומומחה נחלץ מתוך הסערה ומימי ים התלמוד שוב שקטו ורגעו. הסוגיה הצהירה והבהיקה כשמש בצהרים. הפשט ברור היה ואיתן כמו ניצוק מברזל. כל הקושיות והתירוצים היו ללבנים שהוקמו ביד אמן נדבך אחר נדבך לבניין מבוצר שלא במהרה ימוט.

ר' פסח ברלינר ור' דוד הירש שמעו ולא האמינו למשמע אוזניהם. שניהם חריפים ובקיאים היו כאמור, והכירו היטב את הסוגיה הנידונה. ידעו עד כמה קשה היא להבנה, וכיצד חייב כל מגיד שיעור לעמול עד שיצליח להסבירה לפני בחורים צעירים וחסרי בקיאות. מגיד שיעור זה צלח כספן מנוסה את מימיו הרוגשים של הים הסוער בבטחה ובנחת, כאילו לא היה שום קושי מיוחד. נראה היה בעיניהם אותה שעה כאדריכל רב אמן שלמד לפני ולפנים את תכנית הבניין על מבואותיו ומבוכיו, לפני שהרצה אותו לפני תלמידיו. למדן מופלג המכיר ויודע את התורה כנתינתה, מן היסודות העמוקים עד לגבהי גבהים.

מתוך שמחה של תורה החלו שניהם להתערב במהלך השיעור. השתעשעו עם הבחורים ורבים בדברי תורה, כשהם עצמם מגלים שבע ידות בחריפות ובקיאות עצומה.

אולם, לא שני למדנים שגיבים כמו ר' פסח ברלינר ור' דוד הירש ישפטו את רבה המיועד של קהילה קדושה בומברג על פי שיעור אחד. שכרו להם חדר באכסניה ויום יום היו נכנסים לבית המדרש, ומשיחים עם האיש בדברי תורה. כבדרך אגב תהו על קנקנו בשאר עניינים. בדקו האם כוחו גדול גם בהלכה או שמא רק בפלפול. נוכחו לראות שבקי הוא בכל ד' חלקי שולחן ערוך, וגם בשולחן ערוך החמישי. פיקח ומחוכם הוא ומתמצא בכל הוויות העולם. אי אפשר לרמותו. הליכותיו מתונות ומדודות וכל מראהו אומר כבוד.

לאחר שעמדו על טיבו ובחנוהו יפה יפה ארבעה שבועות תמימים. נדברו שני השליחים ביניהם והחליטו כי איש זה, הגאון רבי מרדכי אורבך שמו, ראוי והגון לשבת על כיסא הרבנות של העיר בומברג.

הפעם, הקדימו השנים רפואה למכה. עוד בטרם החלו לבוחנו בחינות מקיפות ומעמיקות, שוחחו עמו שיחה של דרך אגב, וממנה הבינו כי אם יוצע לו לכהן על כיסא הרבנות בקהילה גדולה, לא ידחה את ההצעה על הסף.

הגיעה עת פירעון השטר.

באחד הערבים, בשעה שסיים רבי מרדכי לסעוד את לבו. הופיעו במעונו שני השליחים והניחו לפתחו הצעה שקשה לסרב לה.

כבר אמרנו לעיל שרבי מרדכי פיקח מופלג היה, לפיכך לא הופתע כלל וכלל מן ההצעה. בעוד הם בוחנים אותו, בחן הוא אותם. הבין מהם כי קהילתם, בומברג, מחפשת רב לאחר שהרב הקודם גווע וימות, וכי כל השיחות והפלפולים מטרתם אחת: לבדוק ולעמוד על קנקנו. בינתיים הספיק הוא לשקול את העניין מכל צדדיו, ולאחר שנמלך בזוגתו הרבנית ושאל את פיה, הגיע לכלל דעה כי אם יוצע לו התפקיד, לא יסרב לו.

עתה באו הדברים לכלל מעשה. שני השליחים אמרו את שלהם. רבי מרדכי ענה תשובה לא מחייבת מפני הנימוס. שלא יראה כלהוט יתר על המידה. ולאחר שעברו כמה ימים, הודיע להם את תשובתו ואמר "הן".

ברק של שמחה אושר הציף את עיניהם של שני אריות התורה. מיוגעים היו מן החיפושים, וחששו שמא אם יסרב יעברו עוד חודשים הרבה על קהילתם שתהא כאלמנה ללא רב הגון.

מיד פנו והלכו לאכסניה, ובשובם הביאו אתם כתב רבנות שהיה מוכן בידם מראש, נתנו בידו את הכתב וברכו אותו בברכת "מזל טוב". אשריך קהילת בומברג כי רב גדול כזה יפאר את כותל מזרחך.

פרק שלישי

שנים אוחזין בטלית

כל עוד היו הדברים רק בגדר אפשרות, לא התכוננו רבי מרדכי ובני משפחתו לעזוב את קרעמניץ. כעת הפכו הדברים למעשיים. רבי מרדכי ביקש שהות משני השליחים להכין עצמו כדבעי לעזוב את עיר מגוריו ולעבור דירה לבומברג.

קשה מכל קושי היה עליו להיפרד מתלמידיו החביבים, ששמעו מפיו תורת אלוקים חיים בכל יום ויום. לשמחתו הרבה, רוב תלמידיו מוכנים היו לצאת לגלות בעקבות רבם, ובהסכמת הוריהם, הודיעוהו חגיגת כי לאחר שישתקע בבומברג, יבואו אף הם בעקבותיו.

שבועיים ימים של הכנה רבתי עברו. הרב מוכן ומזומן היה. כל חפציו נחו בעגלה, צרורים וקשורים. הגיע היום המיוחל. ידידיו ומכריו וקרובי משפחתו נפרדו ממנו ברחובה של עיר, מי בחיוך של 'שמח בשמחתו' ומי בבכי של פרידה וגעגועים. הרב ושני השליחים ישבו בעגלה. העגלון הצליף בשוטו וזו יצאה לדרכה ופנתה ללכת בבומברג.

כמה שבועות עברו עליהם כחלום יעוף וכיום טוב ארוך של שמחת תורה. ר' פסח ור' דוד לא ראו ממעיין תורתו וקדושתו של רבם המיועד. כל יום שעבר חשף לפניהם עוד טפח מגדולתו וקדושתו, וזוית חדשה מאישיותו רבת הגוונים. שמחתם הרקיעה שחקים ואילו לא התביישו, יוצאים היו מן העגלה ומרקדים בשדה הפתוח. מחוללים בכל עוז ומודים לאלוקי ישראל שהנחה אותם בדרך אמת למצוא רב כה גדול. מיום ליום נתגלה להם כי כל מה שהכירו בו מקודם, היה רק כטיפה מן הים.

וכך נסעו ונסעו, עד שהגיעו לאחד הכפרים הסמוכים לבומברג. כאן פנו השלוחים ואמרו לרב: "כבוד תורתו יואיל נא לרדת ולהתאכסן פה, אצל יהודי הגון ובר אוריין. ישב בכבוד וינוח מעט ובינתיים אנחנו נלך העירה. נבוא ונבשר את הבשורה הטובה לפרנסי הקהילה, שרבה החדש

של בומברג הגיע והוא חונה פה בתחומי העיר. כל העדה כולה: הדיינים; ראשי הקהל; הפרנסים; וכל הקהל הקדוש יצאו לקראתו לקבל את פניו".

"כמה היא הדרך מכאן עד בומברג?" שאל הרב.

ר' פסח ברלינר הצביע לעבר קצה האופק. "אם רבינו טוב-רואי, יוכל לראות את המגדל הלבן הגבוה, שם יושבים תדיר הצופים המשגיחים על עירנו למקרה של שריפה חלילה. מכאן נמצא אתה למד כי בומברג קרובה לכאן מעט יותר מתחום שבת. יפוש מעט, ובעוד כמה שעות נבוא לקחתו עמנו בשמחה ובשירים בתוף ובכינור. הבו כבוד לתורה".

סבר הרב וקבל. נכנס אל האכסניה לחלץ עצמותיו, ואילו השליחים נסעו העירה על מנת לשוב ולקחתו עמם כעבור שעות אחדות.

ישב הרב בחדרו במתח של ציפייה וכל רגע דומה עליו כשעה. הרגעים זחלו בעצלתיים. עיין קלות בספר ועבר שוב על דפי הדרשה הגדולה שהכין לשאת במסיבת התמנותו לרב העיר. עברה שעה, עברו שעותיים. בעל האכסניה נכנס לחדרו להמתיק עליו את קושי הציפייה הדרוכה. שוחח עמו שעה קלה על הא ועל דא להפיג את מתחיו. אדהכי והכי העריב היום. חמה עמדה לשקוע, ועדיין לא נראה אפילו סימן קל לכל אותו המון חוגג, האמור להגיע לכאן לקבל את פניו של הרב החדש. קם והתפלל מנחה, שוב עיין מעט בספר ולאחר שנצנצו הכוכבים הרקיע וערב ירד, התפלל גם תפילת ערבית.

לתימהונו הגדול עברו עוד שעה ושעותיים, ועדיין איש לא בא לקבל את פניו. בעל האכסניה, נבוכ גם הוא, הכניס לחדרו טס ועליו מיטב המטעמים לארוחת ערב. ברם, הרב טעם רק טעימה קלה בכדי להפיג יובש פיו. מפאת הציפייה הגדולה והחרדה שתקפה אותו, לא היה מסוגל לאכול.

הלילה עבר גם הוא, החמה זרחה ועדיין אין קול ואין עונה. הרב השכים קום ממיטתו והתפלל שחרית, כולו אחוז תימהון מה קרה לבני בומברג שכך נוהגים בו.

כשסיים להתפלל וחלץ טליתו ותפיליו, נשמעה נקישה קלה על דלת חדרו. פנה לפתוח וראה שני אנשים לא מוכרים עומדים בפתח. הציגו עצמם כפרנסי קהילת בומברג. דין תורה יש להם ובאו להציע לפניו את טענותיהם. כאשר יגזור אומר, כן יקום.

פליאתו לא נסתרה מעיניהם החודרות של הפרנסים. לקבלת פנים מסוג כזה, לא התכונן כלל. אך הוא לא עמד על כוונתם האמיתית.

ישב עמם אל השולחן ואחד מהם פתח ואמר:

"רבינו, יודעים אנחנו שכבודו תמה מדוע מתמהמהת קבלת הפנים עד בוש. אלף אלפי סליחות עלינו לבקש ממעלתו על התנהגותנו, ועל כך שרק כעת אנחנו באים להציע את הדברים שישמע, אך טוב מאוחר מלא כלום, וכעת התעוררה אצלנו נחיצות גדולה בפסק הלכה ברור".

סקרנותו של רבי מרדכי התעוררה עוד יותר, ולבו כמעט כרע תחתיו מגודל ההתרגשות. הבין כי משהו נשתבש ולא ידע מה.

"ספרו את הדברים ואשמע" אמר בשקט.

הפרנס השני ששתק מקודם, נטל את מושכות השיחה לידי ו החל מדבר בשטף ובלי היסוסים.

"כידוע לכבודו, קראנו לו על מנת שימלא את מקומו של רבינו הקודם, הגאון רבי יצחק הלוי ששבק חיים לכל חי. כבודו אולי הבין, שהרב לא הניח בן ראוי למלא מקום אביו, ואולם לא כן הוא. יידע נא כי בן יחיד הניח רבינו במותו, בן גדול בתורה, גאון וצדיק כמותו, הראוי למלא מקום אביו, ושמו רבי שלמה יחיאל. דא עקא, שהבן עצמו, לרוב גודלו וחשיבותו, כבר נקרא לכהן פאר, עוד בחיי אביו, בקהילה חשובה אחרת כאב-בית-דין וראש ישיבה. יושב הוא שם על התורה ועל העבודה. מרביץ תורה לתלמידים, דן דינים, ומורה הוראות. בגלל ריחוק המקום, לא עלה בידינו להביא אותו לבומברג אל ההלוויה של אביו.

כשעברו שבעת ימי אבלות התאספנו כל בני העיר, ושיגרנו לרבי שלמה יחיאל הלוי כתב רבנות, חתום בידי ראשי הקהל וחשובי העיר. בקשנו ממנו לבוא למלא את מקום אביו. אולם הבן החשוב כלל לא טרח להשיבנו דבר. לאחר חודש ימים, חזרנו וכתבנו לו איגרת שניה וביקשנוהו בכל לשון של בקשה לבוא אלינו לשכון כבוד בעירנו, וגם בפעם הזאת לא זכינו למענה. בפעם השלישית הזהרנו אותו מפורשות, כי אם לא נקבל תשובה עד ירח ימים, נראה בכך ויתור מצדו על זכות הרבנות של בומברג, והרשות בידינו לקבל רב אחר על כס אביו.

בלב מלא חרדה הוחלנו ירח ימים לקבל תשובת הבן, ושוב לא נענינו. הוספנו וחיכינו עוד חודשיים ימים, שמא יימלך בדעתו וינחם על מחשבתו הראשונה, ורק לאחר שחלפו עברו כמה וכמה ירחים, אמרנו, לא תוכל עדה הקדושה דבומברג, להיות כספינה הנטרפת בים ללא מלחים ורב חובל, ולפיכך שיגרנו את ר' פסח ברלינר ור' דוד הירש, מחריפי-חריפים של קהילתנו למצוא לנו רב חשוב וראוי. כיתתו הללו את רגליהם עד שמצאו את כבודו, והנה..."

"והנה מה?" שאל הרב בפיק ברכיים.

"אין לנו הסבר על כך, רק רצון השם יתברך יכול היה לסבב מאורע כה מופלא. תמול, יחד עם שני השליחים שבאו לבשרנו על הופעתו של כבודו, נכנסה לחוצות בומברג מרכבתו של רבי שלמה יחיאל הלוי שנעתר לשלוש אגרותינו ובא לכאן כדי למלא מקום אביו".

פרק רביעי

"כאילו אינו נוגע בדבר"

אילו התמוטטו שמי תקרה והתרסקו על ראשו, היה רבי מרדכי מקבל את הדבר בשוויון נפש לעומת התדהמה העמוקה שחש נוכח דבריהם. לאחר כל היגיעה והעמל, ההכנות הנפשיות, והתוחלת הממושכה, במקום לזכות בקבלת פנים חגיגית, באים שני פרנסים אלו ומבשרים לו, כי לאמיתו של דבר לרבם המנוח היה בן. גאון וצדיק וראוי לרשת את אביו.

"אם כן, מה ברצונכם ממני?" שאל

פניהם של הפרנסים אדמו מבושה ומבוכה, "באנו אל מעלת כבודו, יען כי שני השליחים ספרו לנו על גודל גאונותו וצדקתו. החלטנו להציע העניין לפניו, ולבקשו להכריע בשאלת הרבנות כיחיד מומחה, וכאשר יחליט בדעתו דעת תורה, כן יהיה".

רבי מרדכי התגמגם ופלט כמה משפטים מבולבלים. כעת התברר לו כי מגמת פניהם לא הייתה כפי שחשב תחילה, להודיעו בעדינות שעליו לסגת בכבוד, אלא לקבל את הכרעתו בשאלה "מי יהיה רב העיר" כאילו הוא עצמו איננו צד נוגע בדבר. אם יחליט כי הוא קודם לבן הרב, לא יערער איש בדבר. אולם העניין סבוך הוא מאד, ואי אפשר לדון בו אלא בכובד ראש ושיקול הדעת, ולא לחרוץ דין על רגל אחת.

"אינני יכול להכריע בדבר בחטף" אמר לאחר מחשבה, "הישארו פה כמה שעות ואני אדון בדבר מכל צדדיו".

קבלו הפרנסים את דבריו. נותרו באכסניה כל היום, והרב הסתגר בחדרו והתעמק במחשבתו. צדדים רבים היו לו לכאן ולכאן, ולקראת שקיעת החמה, עדיין לא הודיע להם את פסק דינו. ביקש מהם ללון בלילה בכפר, ועד הבוקר יוציא פסק הלכה ברור וחותר.

ליל שימורים עבר על הרב. ליל שימורים עבר גם על הפרנסים. הוא אפוף היה במחשבות מעמיקות וישן אך מעט, והם המתינו בלב רוגש וחרד לשמוע כדת מה יפסוק. ספק קל שבקלים לא היה להם כי הוא דן בנושא הסבוך כאילו אינו נוגע כלל בדבר.

הבוקר אור והפרנסים הובלו על ידי בעל האכסניה לחדרו של הרב, לשמוע את פסק ההלכה: "על כסאה של בומברג ישב כבוד הרב שלמה יחיאל הלוי. בן הרב ימלא את מקום אביו ואני אלך ואשוב אל עירי קרעמניץ".

הפרנסים עמדו כהלומי רעם ולא האמינו למשמע אוזניהם. בשרם נעשה חידודין חידודין. הנשמע כדבר הזה? אך הוא חזר על דבריו בפשטות ותמימות.

"האמנם?" שאלו, והוא שונה ומשלש, "אכן. לבן הרב, זכות הירושה!".

קמו האנשים לחזור לעירם, מלאי הערצה לאיש שמלבד כל מעלותיו, נתגלה גם כבעל שאר-רוח ויכולת הקרבה וויתור לעילא מכל דרגין.

הם יצאו לדרכם וגם רבי מרדכי יצא לדרכו, לשוב לקרעמניץ.

בצהרי היום, סמוך לאחד הכפרים, נשבר אחד מאופני העגלה. רץ העגלון הכפרה והזעיק עזרה. נפח מומחה שהגיע, בדק את הגלגל השבור ומצא כי התקלה מורכבת מדי ויידרש יום שלם לתקנה. ישב הרב לאונסו בבית אחד הכפריים שאירחו בכל לב, והצטער על זמנו היקר שנגזל ממנו בשל תקלות פעוטות.

למחרת בצהרים חזר הנפח עם העגלה המתוקנת. הסוסים אך נרתמו ליצולים כאשר ממול הגיעה בדהרה מרכבה קלה ובתוכה יושבים שני הפרנסים מבומברג.

"רבינו" צועקים הם לעבר רבי מרדכי, "אל יתרחק".

כהרף עין ירדו השנים, נגשו אליו בדחילו ורחימו, נישקו את כף ידו ופלטו בהתרגשות עצורה: "שלום עליכם, מורינו ורבינו, רבה של העיר בומברג!".

פרק חמישי

קבלת פנים ומיתה חטופה

"וכי לא אמרתי לכם כי משפט הבכורה שמור הוא לבן הרב?" נימה קלה של קפידה הסתננה לקולו של רבי מרדכי.

"אמת ויציב" ענו הפרנסים, "על פי פקודתו קבלנו אתמול את רבי שלמה יחיאל לרב העיר. בלילה, לאחר מסיבת קבלת הפנים, הלך לישון ובבוקר לא קם. נפטר מתוך שנתו ועלה לגנזי מרומים. כיהן כרב העיר יום אחד! וכעת באנו לחלות את פניו כי יואיל ברוב חסדו לבוא עמנו לבומברג ולכהן בעירנו כרב, אחרי אשר משמים הוכיחו כי הוא הרב".

ללא אומר ודברים עבר רבי מרדכי מעגלה לעגלה, שילם פרוטות אחדות לעגלון ששכר ונסע עמהם לבומברג.

בדרך ישב הרב ולא פצה פה. הפרנסים חשבו שיפזר מעט את הערפל סביב תעלומת מותו המסתורי של בן הרב, אולם הוא שתק שתיקה ממושכת.

ויהי כבואו לבומברג נתקבל שם בכבוד מלכים, עם שהייתה האוירה נסוכה עצבות עקב פטירתו החטופה של רבי שלמה יחיאל שנטמן בקברו שעה קלה לפני בוא הרב החדש.

תקופה ארוכה לא דבר רבי מרדכי על כל הענין ולא כלום. בני העיר יראו ממנו יראה גדולה, ולא העזו לשאול אותו מה אירע בעירם ומה פשר דבר. רק לאחר תקופה ארוכה מאד, כשנעשה לבם של ראשי הקהל דבומברג גס במקצת בהדרת גאווה של רבם הנערץ, צפה מאליה השאלה המתבקשת:

"ילמדנו רבינו. מה טעם עשה לנו ה' ככה? מתחילה קבלנו את כבודו לרב, כיון שסברנו כי בן הרב ויתר על זכותו, והא ראייה שלא השיב לנו כל תשובה. אחר כך באו שני הרבנים ביום אחד. לאור פסקו קבלנו את רבי שלמה יחיאל הלוי לרב. קבלנו את פניו בשמחה ובשירים, והנה עוד באותו לילה נחטף ונפטר בשנתו. מה פשר דבר".

פרק שישי

בהדי כבשי דרחמנא למה לך

"הגמרא במסכת בבא בתרא (צ"א ע"ב) אומרת" פתח רבי מרדכי ואמר, "אפילו ריש גרגותא משמיא מוקמי ליה. כלומר, אפילו השר הממונה על הבורות ומכריע מי ידלה מים היום ומי מחר, משרה קטנה לכל הדעות, גם הוא מתמנה על פי צו אלוקי. משמים נגזר על שנינו שנשב על כיסא הרבנות של בומברג, ואחד מאתנו ידחה מפני חברו. נודע הדבר לאבי מורי מנוחתו עדן ולרבי יצחק הלוי בגנזי מרומים, ושניהם השתטחו לפני כיסא הכבוד, וכל אחד מהם בקש שבנו של השני, יתמנה בראשונה לרב העיר. אני לא ידעתי מן המאבק האדיר המתנהל מעל לראשינו, וכאשר באו אלי השליחים לבקשני שאסכים להיות רב בעיר, נעתרתי לבקשה וקבלתי את כתב הרבנות.

כשבאתי סמוך לכאן, נודע לי מפיכם כי בן הרב הגיע ותובע את משפט הבכורה. הצעתם לי להיות פוסק יחידי ביני ובינו ולא סירבתי. עיינתי בדבר הדק היטב, וכבר לקראת ערב נתברר לי כי לפי ההלכה דין קדימה שמור לבן הרב. מכל מקום, רציתי ללבן את הדבר בלילה עוד פעם, ביתר ישוב הדעת ובלי אבק של פניה עצמית חלילה. מאוחר בלילה נפלה עלי תרדמה קצרה וראיתי את אבי בחלום. הוא פנה אלי ואמר:

"דע לך בני, כי כמוך פסקו גם בשמים, לבן הרב משפט הירושה והוא יהיה רב בבומברג לפניך".

לא הבנתי את המילה האחרונה 'לפניך', והוצאתי בבוקר את פסק דיני כי בן הרב לו משפט הבכורה, וכל הבא לשבת על כיסא הרבנות הרי הוא בכלל משיג גבול. מה שקרה אחר כך נשגב מבינתי. על זה נאמר הנסתרות לה' אלוקינו. אין לנו עסק בנסתרות, אך הנגלות, לנו ולבנינו. יושב אני על כיסא הרבנות על דעת המקום ועל דעת הקהל כדת של תורה".

יראה גדולה תקפה את האנשים כשדנגלל לעיניהם פעם אחת הפרגוד, והורשו להציץ להרף-עין בדברים שהם מכבשונו של עולם. מאותו יום ואילך, לא העז עוד איש להעלות על דל

שפתיו את המעשה הנורא, ורבי מרדכי ישב שנים רבות על כיסא הרבנות של בומברג בשלום ובשלווה, ועוד בחייו זכה לראות את אחד מבניו, רבי אריה לייבוש אורבך, מכהן כרבה של סטניסלאב ושמו הולך לפניו בכל המדינות כגאון וצדיק.

הרב רבי יאיר וינשטוק שליט"א

כדור חוזר הוא בעולם

"יגעת ומצאת – מצות השבת אבדה קיימת!"

סיפור לחג השבועות

בורו-פארק ברוקלין. ניו-יורק. אייר תשמ"ד.

קרני השמש מצאו את התריס מוגף בפניהם אותו בוקר. שרולי החרוץ מקבל כל בוקר את פניהם בחיוך עליז ותריס מורם. כעת היה החדר שרוי עדיין באפלולית ושלווה נעימה. הוא דווקא אוהב ללכת לחיידר, ותמיד יהיה מראשוני הילדים העולים על האוטובוס הצהוב. אבל היום לפני הצהרים יש לו ביקור אצל רופא שיניים לטיפול נרחב. הוא לא רצה ללכת, ואמא הבטיחה לו כי אם יהיה ילד טוב וילך אל הרופא המפחיד הזה בלי לעשות בעיות, יזכה ביום חופש ולא יצטרך ללכת לחיידר להמשך היום. איזה ילד בן עשר לא יעוט על המציאה של יום חופשי מלימודים?

ושרולי לוגם את החופשה בהנאה. מתהפך בניחותא מצד אל צד, ישן עוד שעה ואינו מגלה רצון לקום עד שאמא נכנסת לחדר ומזרזת אותו, "שרולי, אפילו אם לא הולכים לחיידר, אבל להתפלל צריך".

הוא קם ומתלבש בחדוה. הסוודר החדש שאבא הביא לו מאוסטרליה המתין לו. לבש אותו בעיניים נוצצות. יום יפה היום לאחר כמה ימים גשומים. בחוץ אמנם קריר למדי, אבל העיקר שהעננים השחורים פינו את מקומם לתכלת השמים. גם זכרוננו המעצבן של המקדח המטרטר, העתיד לכרסם בעוד שעה קלה בין שיניו, אינו מצליח לקלקל לו את מצב הרוח. יש משהו אחר שעתיד לקרות באותו יום ואילו שרולי היה יודע אותו, מצב רוחו היה מתקלקל לאלתר. אבל למזלו הטוב הוא אינו יודע את העתידות, ולכן הוא רץ לבית הכנסת בשמחה ופיאותיו המסולסלות השחורות מקפצות בחינניות יהודית לצידו ראשו. כיפת הסמט השחורה והמבריקה מונחת כדבעי על ראשו. הוא מתפלל בהתלהבות, בשמחת ילדים טהורה.

*

בוסטון. מאסס. אלול תשי"ד.

יהודית קלינברג עשתה את כל המסלול המקובל כמו כל בת אמריקאית בוסטונית במשפחה חרדית ממוצעת, מאז נולדה באמצע חודש אלול תשי"ט. לימודים בבית ספר המקומי לבנות והסמינר. לאחר שסיימה את חוק לימודיה נישאה לבן ישיבה מצטיין, הרב אביעזר בוקמן, והזוג הצעיר החל מבסס את חייו בעיר.

אין לדעת איך, אבל בתוך תוכם של בני הזוג בוקמן התרקמה כמיהה לארץ חמדת אבות. תחילה לא דברו על כך אלא רק חשבו, אחר כך התחילו הרעיונות ללבוש כסות של מילים ונעשו לרצון חזק.

הם היו ממש זוג צעיר בתחילת הדרך, עם שני ילדים קטנים, כשמימשו את הרצון והפכו אותו למעשה. יום אחד עלו לארץ ישראל והשתקעו בירושלים. הבעל הלך ללמוד בכולל אברכים, האשה עבדה כמתרגמת במשרד של ישיבה.

אבל ארץ ישראל נקנית בייסורים. אביעזר ויהודית בוקמן לא העלו על הדעת את הקשיים שהמגורים הנכספים בארץ ישראל יכולים לתבוע מהם. הם נחלו אכזבה אחר אכזבה. הכולל של אביעזר נסגר, משרד הישיבה מצא מתרגמת מעולה יותר מיהודית, ופיטר אותה ללא סנטימנטים מיוחדים. הם נאחזו בציפורנים כדי לשרוד והרגישו איך הציפורנים נשברות.

לאחר נסיון כושל בן שנתיים לגור בארץ ישראל, בירושלים. עלו בני הזוג בוקמן על מטוס בדרכם חזרה לארה"ב. הם היו מדוכדכים וספוגים בהרגשה מתסכלת, כאילו לא זכו לגור בארץ ישראל כיון שלא היו ראויים אליה. עיניהם דמעו כשראו את הקרקע נשמטת מתחת רגליהם והמטוס אוסף גובה. מבטיהם העורגים ליטפו את רצועת החוף המתקטנת משנייה לשנייה. הגלים נשברו על החול הצהבהב והותירו שובל של קצף לבן נמוג. "כך הייתה ישיבתנו בארץ ישראל" התייפחה יהודית והצביעה לעבר הגלים הקטנטנים. "כקצף על פני המים. באנו, היינו, ונעלמנו. לא הותרנו שום רושם. ארץ ישראל לא רצתה בנו".

אביעזר התקשה לענות. גוש דמעות חנק את גרונו. ההווה לא היה זוהר במיוחד. גם הוא לא הצליח בעבר באמריקה מכורתו, ונשא חלום לגור בארץ אבותינו. החלום נכזב. האם העתיד יהיה מוצלח יותר?

*

בורו-פארק ברוקלין. ניו-יורק. אייר תשמ"ד.

הטיפול הממושך על כורסת רופא השיניים הסתיים בהצלחה. שרולי ירד מהכסא והלך עם אמא הביתה. בבית חיכה לו אחיו הגדול אברהם משה.

"אברהם משה, מה אתה עושה בבית, למה אתה לא בחיידר?"

"אני לא מרגיש טוב, כואבת לי הבטן, ואתה?"

"חזרתי מרופא שיניים".

"נהדר, רוצה לשחק בכדור?"

"בטח".

הם שיחקו ב'מסירות'. משפחת אונסדורפר גרה בקומה ראשונה, ממש 'על הכביש'. שרולי עמד בחצר הבניין מול הבית. אחיו אברהם משה עמד בסלון ופתח את החלון הגדול לרווחה. הוא זרק את הכדור לעבר הרחוב. שרולי תפס וזרק פנימה. המשחק התחיל. הם היו שקועים בו עד כלות, כדרכם של ילדים. זו הייתה שעת אחר צהרים רגועה. שכונת בורו-פארק הסואנת, הייתה שלוה ושקטה כעת. רוב הגברים היו בעבודה או בלימודים. הילדים בת"תים.

שרולי ואברהם משה שיחקו ב'מסירות' בלהט, שוכחים כליל מעולם ומלואו. מדי פעם התעופף הכדור אל המדרכה ממול ושרולי חצה בריצה את הכביש כדי להביא את הכדור.

ברחוב עברו שני אנשים חשובים, האדמו"ר רבי יעקב יוסף וייס מספינקא זצוק"ל מלווה בבנו 'בלח"א האדמו"ר רבי נפתלי צבי שליט"א מספינקא ארה"ב. (הרבי מספינקא זצ"ל שהתגורר כידוע ברחוב דונולו בבני-ברק, היה נוסע מדי פעם למעונו הקודם בארה"ב ושוהה שם תקופות מסוימות).

הרבי הכיר היטב את שרולי, בנם של שכניו משפחת אונסדורפר, שהיה בן בית אצלו וחביב עליו מאד. הוא הביט בדאגה בילד המקפץ ומתרוצץ וחוצה את הכביש בריצה, וליטפו על הלחי בחיבה. "שרולי, תיזהר מהכביש, נוסעות כאן הרבה מכוניות, זה יכול להיות מסוכן. אל תרד לכביש".

הילד נענע ראשו בדרך ארץ והמתין שתי דקות. כאשר האדמו"ר ובנו נעלמו מטווח הראיה התחדש המשחק. שרולי השליך את הכדור לבין זרועותיו הפרושות של אברהם משה.

האחים המשיכו לשחק עוד ועוד. צוחקים בחדווה וקוראים קריאות זירוז ועידוד אח לעבר אחיו.

ואז זה קרה.

אברהם משה זרק את הכדור חזק מדי. הכדור עף מעל ידיו המושטות של שרולי והתגלגל הישר על הכביש הרחב. שרולי לא חשב כלל והתפרץ אל הכביש מבין שתי מכוניות חונות.

שברולט ארוכה ורחבה עשתה את דרכה במהירות לאורך הרחוב. הנהגת לא הבחינה בילד המזנק לכביש והמשיכה לנסוע בדהרה. השברולט פגעה בחזיתה בילד בן העשר והטיחה אותו לכביש במלוא העוצמה של שתי הטונות שלה ושלדתה הכבדה. שרולי איבד מיד את ההכרה. נפל על הכביש ונגרר מתחת למכונית מרחק של שמונים וחמישה פייט (רגל, כשלושים מטר).

אברהם משה אונסדורפר ראה בעיניים קמות את אחיו נזרק על הכביש ונעלם מתחת לשברולט. הוא ניתר באוויר כמעט עד התקרה ופרץ בשאגת אימים ספונטנית "רבנו של עולם, אנא אל תיקח לנו את שרולי".

אמם של השניים שמעה את הצרחה המזעזעת של בנה והגיעה בריצה בהולה אל הסלון. "מה קרה?" שאלה בנשימה טרופה.

אברהם משה עמד רגע כמשותק. פניו לבנות כסיד. אחר הצביע לעבר הכביש ופרץ בבכי נורא. "שם, שם, קאר דרס את שרולי".

*

שרשרת של ניסים נעשתה לשרולי באותו רגע. חסדי ההשגחה שהאירה פניה ושלחה את ידה הרחומה כביכול לשמור על חייו של ילד רך מתחת לגלגלים. הנס הראשון שהמכונית לא נסעה מהר יותר. כי אז האירוע כולו היה מסתיים אחרת רח"ל. הנס השני, שפגיעת המתכת החזקה בראשו לא נטלה את חייו. הנס השלישי שאותו לא הצליחו בוחני התנועה של משטרת ניו יורק להבין. כיצד לא עלו הגלגלים על הרגליים. המכונית גררה את הילד על הכביש ואמנם ריטשה את ידיו ורגליו, אבל למרבה הפליאה כאילו פסק הגלגל האחורי להסתובב ולא עלה על רגליו של הילד. מתוך העילפון האופף אותו, חדרה אל מוחו תחושת הכאב הנוראה של רגליו הנמחצות. הוא התעורר לשנייה אחת וצרח, "תורידו לי את הגלגלים מהרגליים".

ומיד חזר ואיבד את הכרתו.

הנס הרביעי עתיד היה להתרחש מיד, כאשר אחד מהעוברים ושבים ברחוב שהבחין בתאונה, זינק במהירות לעבר המכונית ועצר את הנהגת בצעקה מחרישה: "סטופ, סטופ, את דורסת ילד!".

הנהגת בלמה מיד. האיש גחן מתחת למכונית וראה את הילד המדמם שרוע בין הגלגלים כאשר הגלגלים דוחפים את הרגליים הצידה. (אבל לא מונחים עליהם כאמור), בכוחות על אנושיים שננסכו בו לרגע אחד קצר הרים האיש את קדמת המכונית לאוויר, החזיק אותה כך בידו האחת, (משקל אלפיים ק"ג!) ובידו השנייה חילץ את שרולי.

דקה לאחר מכן כבר הגיעו מתנדבי "הצלה" ואמבולנס. הם העניקו לילד טיפול ראשוני, וגזרו במספריים את שרוולי הסוודר כדי לטפל בידיו המרוטשות. הילד התעורר לשבריר שנייה ופרץ בצווחה נוקבת, "אל תקלקלו לי את הסוודר החדש, אבא הביא לי אותו מאוסטרליה".

והתעלף שוב.

האמבולנס פינה את הילד הפצוע לעבר בית החולים הקרוב "מיימונידיס". עדי ראייה סיפרו את החדשות הסוערות על התאונה לכל מי שעבר, ועד מהרה ידעה כל השכונה, כי שרולי אונסדורפר פצוע קשה ונמצא במצב קריטי.

זה היה רחוק מהאמת כמטחוי קשת. שרולי אמנם נפצע ונחבט. ראשו התנפח כמו בלון, ידיו ורגליו היו ממש קרועות. אך סידרת צילומי רנטגן שנערכה לו בכל חלקי גופו, קבעה כי אין שברים בגולגולת או בגפיים, אין פציעות וחבלות פנימיות, לא היו שטפי דם פנימיים. עיקר העיקרים, הוא חזר להכרה מלאה מיד כשהובא לבית החולים, זיהה את בני משפחתו ושוחח עמם. הוא נחנט מתחת לקילומטרים של תחבושות, אבל הרופאים היו מעודדים מאד מן הבדיקות.

"גברת אונסדורפר" בישרו לאמו, "לבן שלך היה נס גדול, בסך הכל הוא פצוע קל. זה יכול היה להסתיים לגמרי אחרת. שברולט כבדה כזו וחבטה חזקה בראש... ה' אוהב אתכם".

אביו של שרולי הוזעק ממקום עבודתו מיד לאחר התאונה, והגיע ישירות לבית החולים כשלבן מפרפר בחשש. אך כשנכנס למחלקה, נשם לרווחה. הוא מצא את בנו מצוי בהכרה מלאה ומשוחח. בלב קל הלך לאחד מבתי הכנסת בשכונה להתפלל מנחה. עשרות עיניים ננעצו בו. כשהתפלל שמונה-עשרה שמע התלחשיות בלתי פוסקות מאחורי גבו.

"מסכן, הוא חי באשליה שהבן שלו יחיה. מסכן ואומלל. הבן שלו נמצא 'על הדקות'. חצי גוסס".

בשכונה נפוצו שמועות זוועתיות. שרולי איבד אברים פנימיים, היו שאמרו כליה, היו שאמרו ריאה. "המכונית פשוט 'מרחת' אותו על הכביש וריסקה אותו מבפנים" הסבירו יודעי דבר.

צא וראה כוחה של שמועה. לולי הגיע האבא אונסדורפר בעצמו מבית החולים, כי אז היה עלול למות רק מהלחשושים שהתנהלו בטווח שמיעתו. אלא שמשמים חסו עליו. ואפילו שידע את האמת כי אין נשקפת סכנת חיים לבנו, אלא שיזדקק לתקופת החלמה ממושכת, תחילה בבית החולים ואחר כך בבית, מכל מקום נתקף כמה פעמים במחשבות מפוחדות, מי יודע, אולי הם יודעים משהו שהוא לא יודע... ואולי, מוקדם מדי כדי לקבוע שהכל בסדר. שמענו כבר על מקרים שבתחילה נראו קלים, ופתאום הסתבכו והתדרדרו. כבר היה לעולמים.

בשארית כוחותיו הדף את כל ההרהורים ועשה מאמץ ניכר לכוון בתפילתו ולהתעלם מגל הלחישות. התפלל לבוראו מעומק לבו שישלח רפואה שלמה מן השמים לבנו.

*

שיש לי מזל רע אני כבר יודעת, אבל שהוא עד כדי כך רע?!

יהודית בוקמן הייתה המומה ושבורה כחרס. רק לפני כמה חודשים חזרה עם בעלה לניו-יורק, מחוסר ברירה. החלו מבססים מחדש את חייהם שלפני העלייה. הכל עולה להם בקשיים. החיים אינם קלים, אבל מאז חזרו לארצות הברית נעשו קשים שבעתיים. כמו נגזרה עליהם גזירת כף הקלע. ארץ ישראל לא האירה להם פנים. גם אמריקה לא ששה לקבל בזרועות פשוטות את בניה החוזרים.

בשעת אחר הצהרים, נהגה יהודית בשברולט השחורה שלה. מכונית אמריקאית כהלכות הימים ההם. ארוכה מאד ורחבה, כבדה ומסיבית. היא חצתה ביעף את הרחובות בשכונת בורו-פארק, כאשר פתאום זינק אברך עבדקן אל הכביש וצרח לעברה כמטורף "סטופ, סטופ. את דורסת ילד!".

בכל כוחה לחצה על דוושת הבלם ועצרה את המכונית בחריקת צמיגים נוראה, אופיינית למקרי תאונות דרכים. בחלומה השחור ביותר לא חלמה שאי פעם תהיה מעורבת בתאונת דרכים. היא יהודית בוקמן, שמעולם לא פגעה לרעה בזבוב, תדרוס ילד. ועוד איזה ילד! ילד חרדי, מסולסל פאות, בן לאחת המשפחות הטובות ביותר בשכונה. בסדרת פעולות מיכניות נהגה את המכונית אחורנית, כשהיא מסייעת בכך לאותו אברך לחלץ את הילד הדרוס מתחת לאוטו. כיבתה את המנוע והביטה בזוועה כיצד כוחות ההצלה וצוותי החירום מבית החולים מסתערים על הילד המרוסק. מעולם לא היו לה כוחות הנפש לשמוע על תאונות דרכים שאחרים היו מעורבים בהן, לעמוד ולראות את תוצאות הנהיגה שלה?! הילד היה פצוע קשה, הייתה בטוחה. הוא היה מרוח בדם מכל עבריו. היא חששה שכבר איננו בחיים. ענתה כרובוט לשאלות השוטרים ומלמלה בשפתיים קפואות את כל פרטיה האישיים.

"את משוחררת הביתה" אמרו לה בסופה של בדיקה וחקירה. "עוד תיקראי להמשך עדות, אבל כבר עכשיו ברור כי אינך אשמה בתאונה. הילד הוא שהתפרץ לכביש". בעלה החזיר אותה הביתה. היא רעדה בכל גופה ולא הייתה מסוגלת לעשות כלום. ההגדרה החוקית "את לא אשמה" לא הקלה מעל מצפונה כהוא זה את רגש האשמה הכבד. היא דרסה ילד! אמנם מאוחר יותר נודע לה שהוא חי, תודה לקל, אבל בד בבד עם זאת גונבו לאוזניה השמועות המצמררות אודות הפציעה הקשה. הריאות נהרסו, הכליות נפגעו. הוא יהיה נכה לכל החיים!

היא הסתובבה כמטורפת בבית ולא הייתה מסוגלת ללכת לעבודה. "מה עשיתי" חזרה ובכתה, "מה עשיתי".

אביעזר בעלה התעניין ללא הרף בשלומו של הילד, וכך נודע לו שהמצב הרבה פחות חמור ממה שסברו תחילה. "הוא מסווג כפצוע קל" אמר לה בהקלה. אבל יהודית לא נרגעה. הספק שמא הפכה את הילד לבעל מום, לנכה לכל ימי חייו, עתיד לרדוף אחריה כסיוט שחור שנים רבות.

היא לא הצליחה לאזור עוז וללכת לבקר את הילד בבית החולים. אינני יכולה להישיר מבט לעיניו, לעיני הוריו. אני לא מסוגלת. טענה באוזני בעלה כשניסה לשדל אותה שתתגבר על העכבות הנפשיות שלה.

*

שרולי שכב בבית החולים, ראשו, ידיו ורגליו עטופים בתחבושות. הוא סבל מכאבים חזקים בכל חלקי גופו, אך את מחשבותיו של הילד הפצוע העסיק ענין אחר, כבד משקל.

"אני רוצה להיות בחג השבועות בבית" קונן ללא הרף.

הוא החל לבכות עוד באותו לילה, לאחר התאונה, כאשר שמע את הרופאים אומרים להוריו שאינם יודעים כמה זמן יצטרך לשהות בבית החולים. הם דברו על ניתוחים פלסטיים, לשיקום רקמת הבשר והעור בגפיים שנפגעו קשות בתאונה. הכאבים שסבל מידיו ורגליו הפצועות היו חזקים מאד, אך הבכי היה בגלל סיבה אחרת.

"אני רוצה להשתחרר עד שבועות!"

אשתקד, בחג השבועות של שנת תשמ"ג, היה שרולי ילד בן תשע ואביו לא הרשה לו להיות בבית הכנסת כל הלילה, כמו הילדים הגדולים, שישבו ולמדו תורה כל הלילה ואמרו 'תיקון ליל שבועות'. שרולי עזב את בית הכנסת בפנים חמוצות, ולא חדל מלהפציר באביו שירשה לו להישאר במקום עוד שעה.

האבא, תלמיד חכם מופלג, לא יכול היה לראות בצערו של הילד והבטיחו נאמנה. "בשנה הבאה אי"ה, תוכל להיות ער כל הלילה ולהתפלל אתי תפילת שחרית בהנף החמה".

שמע שרולי את ההבטחה החגיגית והלך הביתה שמח וצוהל.

כל השנה שמר הילד בלבו את זכר ההבטחה. המתין וחיכה לחג השבועות הנוכחי בו יוכל להיות ער כל הלילה, יחד עם הגדולים, ללמוד תורה ולומר "תיקון ליל שבועות", ולהתפלל כותיקין. פתאום נחתה עליו צרה צרורה של אקסידנט. "מה אומר הילד?" שאלו הרופאים את האב.

הוא סיפר להם, על ליל שבועות של אשתקד ועל ההבטחה שנתן לבנו. אחד הרופאים התקרב למיטתו של שרולי ופלט שריקת התפעלות. "בוי, אני נהנה ממך. אנחנו נעשה כל מאמץ לשחרר אותך הביתה עד החג. אבל זה לא תלוי בנו כמובן, אלא בו" האגודל הצביע כלפי השמים. "אתה מצדך תשתדל לשתף פעולה, ונקוה לטוב".

ארבעה שבועות היה שרולי מאושפז בבית החולים. מטופל כהלכה, זוכה לביקורים של בני משפחתו, חבריו ורבותיו, וזוכה להרבה פינוק ואהבה. רק הנהגת הפוגעת לא באה לבקרו, כאמור.

בערב חג שבועות היה הרחוב כמרקחה. שרולי אונסדורפר חזר הביתה. הוא היה גיבור היום כשיצא מהרכב ודידה בקושי בעזרת הליכון מתכת שהפך מידיית לאטרקציה. זו הייתה פעם ראשונה שהשכנים ראו דבר כזה. ילד בן עשר הולך עם הליכון של סבתא!

שרולי היה מאושר. עיניו נצצו. הוא הוקף בעשרות בני משפחה, שכנים מכרים וחברים שבאו לחגוג אתו את שובו הביתה. הבית היה מקושט בכרזות צבעוניות "ברוך רופא חולים", בלונים גדולים, עוגות שוקולד ריחניות מעוטרות בסוכריות כסף שהרכיבו את המילים "חג שמח שרולי. רפואה שלמה".

באוויר ריחף גם ריחן הבלתי נמנע של חביתיות הגבינה, הבלינצ'ס האהובות ועוגות הגבינה למיניהן. שרולי עמד וספג את המראות והקולות. אך יותר מכל ריגשה אותו הסייעתא דשמיא לה זכה. בליל החג השתא יוכל ללכת לבית הכנסת וללמוד תורה כל הלילה...

*

עברו כמה שבועות נוספים. תהליך ההחלמה התקדם בקצב מהיר. שרולי כבר לא נזקק להליכון, הרגליים והידיים הפצועות החלימו כליל. הוא כבר שיחק עם חבריו וחזר לאיתנו מיום ליום. רק בכדור לא היה מסוגל לגעת. הטראומה עוד הייתה צרובה בזכרונם.

בקיץ, כאשר הכל נוסעים להרי הקטסקילס אל ה'קונטריס' המפורסמים. הייתה שם גם משפחת אונסדורפר. מתווך מטעמה סידר למען הנהגת הדורסת מקום מיוחד ממנו תוכל לראות את שרולי ולהירגע. לראות איך הילד השתקם ויכול לרוץ ולקפוץ כמו כל ילד רגיל.

אבל היא שוב לא הייתה מסוגלת לעשות את הצעד הזה. אפילו לראות את הילד מבלי שהוא יראה אותה, היה קשה ומעבר לכוחותיה. כמה ימים לפני כן נוכחה לראות באצילותה של משפחת אונסדורפר. עת שהאבא אונסדורפר רצה להגיש תביעת פיצויים על סכום מפולפל לחברת הביטוח שביטחה את השברולט הפוגעת. התברר כי יהודית בוקמן שלא הייתה משופעת בפיננסים, לא ביטחה את הרכב כלל. הרב מדעברצין, הגאון רבי משה שטערן זצ"ל שאתו התייעץ האבא אונסדורפר, הורה לו לא לתבוע את האשה לתביעת נזיקין. "בית המשפט ישית עליה הון רב, מאות אלפי דולרים, אותם תצטרך האומללה להוציא מארנקה הפרטי. כדאי לך לנהוג לפניך משורת הדין ולוותר לה".

והוא ויתר.

נפגעים רבים, קרבנות של תאונות דרכים, הפכו את התאונה למנוף כלכלי אדיר. כאשר הגישו תביעות פיצויים על סכומים אגדיים, וזכו. משפחת אונסדורפר ויתרה. מתוך התחשבות ורגישות אין קץ במצבה הדחוק של משפחת בוקמן.

יהודית בוקמן לא התאוששה. הזכרון העיקר עליה וטרד את מנוחתה בימים ובעיקר בלילות. היא נרדפה על ידי סיוטי חריקת בלמים וזעקות מחרישות:

"סטופ, סטופ, את דורסת ילד!"

אמריקה חנקה אותה. כאן, על יבשת זו היא לקחה ילד מאושר ושמח והפכה אותו נכה לכל ימי חייו. נכון, הוא הבריא. רץ וקופץ ומשחק עם חבריו כרגיל. אבל מידי ספק לא תצא לעולם ועד. תמיד תחוש אשמה ותהיה רדופה על ידי הפחד שמא צדקו אותם רכלנים שכונתיים שידעו בידיעה ברורה, כי הילד נושא מום נסתר, תוצאה מאותה תאונה מצערת.

לאחר מחשבות ודיונים מעמיקים בינה לבין בעלה, החליטו בני הזוג לקום ולעשות מעשה.

לאחר חצי שנה של הפרק האמריקאי מספר 2 בתולדותיה, עשתה משפחת בוקמן שוב את דרכה לארץ ישראל, לפרק הארץ ישראלי מספר 2 שלה. הפעם בהחלטה נחושה להחזיק מעמד מול כל הקשיים, לשרוד ויהי מה.

*

שנה לאחר שחגג שרולי את בר המצוה, נסע לארץ ישראל ללמוד תורה בישיבה מפורסמת שבין כתליה צומחים בחורים למדנים ובקיאים בש"ס עם ראשונים. חמש שנים רצופות למד בשקידה ועשה חיל. עלה והתעלה עד שנעשה לאחד מבחירי הישיבה. בהגיעו לפרקו דברו בו נכבדות עם בת לאחת המשפחות המיוחסות, נכדה לאחד מגדולי הדור. בני משפחת הכלה ביררו על הבחור ושמעו עליו שבחים מפליגים. מישהו גם הזכיר אגב אורחא את התאונה שהייתה לשרולי בילדותו, אבל הענין חלף כיתוש מזמזם ליד אוזניהם של ההורים. זה היה לפני תשע שנים. הענין נראה זניח ושולי. לאחר כמה ימים הוכרז על השידוך. שרולי התארס.

בתקופה שבין האירוסין לחתונה, פגשה אם הכלה את אחד מחבריו של החתן, חבר ילדות שלו וקרוב משפחה שלה. שאלה אותו "ומה אתה אומר על החתן שלנו?"

החבר הליל וקילס את שרולי. תיארו כבחור יודע ש"ס, למדן מופלג, חריף מוח. בנשימה אחת הזכיר גם את התאונה הבלתי נשכחת שהייתה לשרולי כילד בן עשר.

"כן שמענו על כך", נפנפה המחוננת בידה כמי שמגרש זבוב טורדני. "הבנו שלא היה שם כלום. סתם תאונה קלה".

"תאונה קלה" פרץ החבר בצחוק, "שרולי כמעט היה בעולם האמת".

"מה אתה מדבר?" נרעשה אם הכלה. "מה ידוע לך".

"הרבה מאד, הרי הייתי חברו הטוב ביותר" התרגש החבר. הוא סיפר על הפגיעה הקשה של השברולט בשרולי ולא הסתיר גם את הרכילות שנעשתה נחלתה של השכונה כולה, כי שרולי הוא בעל מום שבסתר.

פניה של אם הכלה אבדו את צבען. לרגע הייתה בטוחה שבתה נפלה בפח. הם קנו חתול בשק. בכוחות לא לה התגברה על סערת רוחה, סיפרה על כך לבעלה ושקלה יחד אתו מה עושים. ההורים, שהיו כאמור מן המשפחות המיוחסות והנכבדות בקרב הציבור, החליטו להשליך יהבם על הבורא יתברך, שלא זימן להם חתן בעל מום. שונה היה המצב אילו פגשו את קרוב המשפחה בימי הבירורים של טרום האירוסין, ושומעים ממנו את הסיפור, כי אז ספק רב אם השידוך היה נעשה...

*

ירושלים עיר הקודש. סיון תשנ"ו.

שרולי יצא מהיכל הישיבה לעת צהרים. בראשו מתעופפות להן שיירי סברות שלובנו ונצרפו בכור המצרף של ההגיון הישיבתי בשעת סדר א'. הוא לומד בכולל אברכים המצוי בין כתלי היכל ישיבה ידועה בירושלים. לא אחת חשב כיצד מנווטת יד ההשגחה את הברואים בעולם ומכוונת אותם למקומות שלא היו עולים על דעתם. למשל הוא, בן למשפחה חרדית מבורו-פארק, לא היה חולם לגור בירושלים בעוד אחיו הנשואים כולם גרים ליד בית ההורים בבורו פארק. אבל זה בדיוק מה שקרה. הוא התחתן עם בת למשפחה בירושלים, כבר נולדה לו בת בכורה, וכיון שעדיין לא נקנתה הדירה, הוא ואשתו והתינוקת מתגוררים בדירה שכורה בשכונה מרוחקת ממרכז העיר.

מונית עצרה על ידו. ממנה יצא חבר טוב, אחד הבחורים מתלמידי הישיבה. הבחור היה שקוע ראשו ורובו בפלא טכנולוגי הנתון בידיו. אחד הדגמים הראשונים של מחשב כף-יד. עיניו היו נעוצות במסך הדיגיטלי, ומנסות לקרוא משהו באותיות קטנות.

שרולי חיך. "יצחקל, נעשית בן אדם חשוב. קנית לך מחשב אישי קטן וכבר לא נאה לך לומר שלום לידיד ותיק".

יצחקל הרים את עיניו. "שלום שרולי" חיך גם הוא. "לא קניתי את המחשב הזה, מצאתי אותו במונית. הנהג אמר לי שאין לו ראש להתעסק עם השבת-אבידה ומזכה אותי במצוה. אני מנסה להבין מה כתוב כאן, אולי אוכל לזהות את בעל המחשב לפי התוכן. אבל הכל כתוב באנגלית ואני לא מכיר את השפה הזו".

"אם כך, תן לי לקרוא. הרי אני אמריקאי" הגיב שרולי. "אנגלית היא שפת האם שלי".

החבר מסר לו את המחשב הקטן. שרולי פלט קריאת התפעלות. זה היה מכשיר יקר מאד שלא ראו דוגמתו בארץ. מיוצר על ידי אחת החברות המובילות, וכמוהו היה רק לאנשים חשובים מאד, או לבעלי יכולת. עמד לרגע במקום מוצל תחת ענפיו המוריקים של עץ רחב פאות וניגש לעבודה. הוא גייס את הידע האישי שלו והחל מריץ את המסכים בזה אחר זה. רשימת שמות לפי אותיות הא"ב האנגלי עלתה לפניו. בעל המחשב הכניס למאגר את שמות כל בני משפחתו. אשתו וילדיו, חברים, מכרים ידידים. הכל היה רשום. חוץ משמו של בעל המחשב עצמו.

שרולי למד מן הרשימות כמה דברים: ראשית שבעל המחשב האבוד, הוא כנראה רופא שיניים. רק רופא שיניים יציין ליד שמו של כל בן ובת, יחד עם כל פרטיהם האישיים של ילדיו, גם פרט מקצועי כמו מספר השיניים של הבן, ואיזה סוג טיפול עברה כל שן. שנית, בעל המחשב וכל בני משפחתו, הם יהודים חרדים כנראה ומתגוררים בלוס-אנג'לס.

כשהרשימה התארכה עד מאד, אבל כל הכתובות הובילו עדיין ללוס-אנג'לס. לקח שרולי את המחשב הביתה, ושם תחת קורת גג מצלה ואחרי לגימת מים קרירים, ישב וניסה לפענח למי אבד המכשיר.

לאחר יגיעה ממושכת הצליח לגלות את שמו של בעל המחשב עצמו, כמו גם שתי כתובות של ידידים שלו בירושלים שהיו כלולים ברשימה בתוך המחשב. הוא טלפן אל הראשון והלה התנער מיד, "מדובר במכר ישן מאד. אין לי שום קשר אתו כיום".

נסיון נוסף לשם השני. משפחה בשכונת סנהדריה המורחבת בירושלים. אשה הרימה את השפופרת. הוא שאל אם הם מכירים רופא שיניים מלוס-אנג'לס בשם זה וזה.

"מכירים מצוין, הוא ביקר אתמול אצלנו בבית" ענתה.

"והיכן הוא עכשיו?"

"נסע לצפון הארץ".

"הוא איבד מחשב קטן ויקר מאד. אם אתן לכם את המחשב תוכלו לדאוג שיגיע אליו?"

"מצוין" ענתה האשה, "הוא אמור להיות אורחנו בחג השבועות, כדאי שתביא לנו את האבדה מחר בערב החג".

התינוקת על זרועותיו של שרולי פרצה ביבבה של רעב הישר לתוך הטלפון. שרולי התנצל "אני צריך לחמם את הדייסה לבתי התינוקת". ומיהר לסיים את השיחה.

הוא נשם לרווחה. יגעת ומצאת – מצות השבת אבדה קיימת!

למחרת בשעת לפני צהרים נסע שרולי לשכונת סנהדריה המורחבת להשיב את האבדה. ללא קושי גילה את הכתובת. הוא טיפס לקומה השנייה.

על הדלת הייתה דבוקה מראה קטנה, ועליה באותיות לבנות מעוצבות המילים "משפחת בוקמן".

השם העלה בו זכרון ישן ועמום. מנין הוא זוכר את השם בוקמן?

אשה בשנות הארבעים פתחה את הדלת. ניחוחות מתוקים של בלינצ'ס מיטגנים במחבת התאבכו בחלל הדירה ודלפו לחדר המדרגות, מגרים את נחיריו. מסר את המחשב היקר והסביר בחיוך נעים כיצד עלה בידו לאתר את שם בעל האבדה לפי תוכן הקבצים.

"ואיך אתה שולט באנגלית טובה כל כך?" התענינה בעלת הבית.

"אני אמריקאי מלידה". הסביר, "יליד שכונת בורו-פארק".

"איך אמרת, השם שלך".

"אונסדורפר".

היא עפעפה פתאום. השתתקה לרגע ושאלה בקול שקט ומבוהל קמעא.

"יש לך קרבת משפחה עם שרולי אונסדורפר מבורו-פארק? הילד שנפגע בתאונת הדרכים 'ההיא' לפני 12 שנים?"

הוא חייך במלוא פיו. "בודאי, זה אני בעצמי, היום לפני 12 שנים חזרתי הביתה מבית החולים מיימונידיס".

מה קרה לה. היא נראית כאילו עומדת להתעלף. פניה החווירו בן שנייה. עיניה בולטות.

12 שנים ארוכות היא נרדפת על ידי סיוטי הלילה שלה. מצפונה מלקה אותה ללא הרף. ישנו ילד אחד בבורו-פארק, כיום הוא בעצם בחור מבוגר שלא מצליח למצוא בת זוג, כיון שכולם יודעים עליו שהוא נכה גמור, את אימללת את חייו ועשית ממנו 'קיי'ליקער'.

ובכן, הוא לא נמצא בבורו-פארק. הוא חי ופועל כאן בירושלים עיר הקודש. הוא איננו בחור מבוגר ונכה, אלא אברך צעיר וחסון, גבה קומה ובריא לגמרי.

ומעל הכל. אותו בכי של תינוקת ברקע בשיחת הטלפון של ליל אמש. "סליחה, עלי להאכיל את בתי התינוקת" התנגן הזכרון בראשה כצליל פעמונים ענוג.

כל חששותיה ופחדיה הכמוסים של כל השנים, והיו הרבה כאלה, התפוגגו כבמטה קסמים.

תודה לך אלוקים שאתה מסובב את העולם בחכמה נפלאה כזאת. יהודית בוקמן מברוקלין נקלעת שלא באשמתה לתאונה כדי להתנתק סופית מהגולה, ולגור תחת

כנפי צל השכינה בארצנו הקדושה. רופא שיניים יהודי מלוס-אנג'לס שוכח מחשב יקר במונית, מזכה יהודי במצות השבת אבידה, כדי להשיב ליהודית בוקמן את שלוות הנפש האבודה שלה ולרפא את הפצע שבלבבה. בורא עולם הביא אותה אליה כדי שתוכל לראות במו עיניה את הילד בו חבטה במלוא העוצמה של שלדת השברולט הכבדה שלה לפני 12 שנה, ולהוכיח כי ה' רופא חולים, מזמן ריפא את שרולי, רפואה שלמה. עשה אותו אבא בריא לילדה. ה' גם הראה לה בחוש שהיא יכולה להירגע ואין צורך להאמין לרכלנים. הם באמת אינם יודעים מה הם סחים!

שרולי ירד את המדרגות בשקט. מותיר אחריו את האשה פעורת פה ודמעות בעיניה. פתאום נזכר מהיכן הוא מכיר את השם בוקמן. לפי כל חוקי ההסתברות, זאת היא הנהגת שפגעה בו לפני 12 שנים וחודש. יהודיה תמימה וטובה שנקלעה בשוגג גמור למצב מעיק.

לא עמד לה הכוח לבוא ולראות אותו כל השנים האלו. רדופת בלהה הייתה. אבל בורא עולם הרחמן, אינו משאיר מעגלים לא סגורים. יש נפש סובלת בירושלים. הוגדשה סאת סבלה. והוא משגר את שרולי לפתח ביתה כדי להוכיח לה שהכל הסתדר והפצע בלבה יכול להגליד סוף סוף.

משחק המסירות של שני האחים בבורו-פארק הגיע אל קצו. הכדור עשה הקפה מלאה וסגר מעגל בן 12 שנים.

(תודה מיוחדת לידידי הטוב, הרה"ח ישראל יעקב אונסדורפר שליט"א, ממנהלי ועד הכשרות של "העדה החרדית", שישב בביתי לפני למעלה מעשרים שנה וסיפר לי את כל המעשה שהתרחש עמו בעצמו בילדותו

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!!

hanoch90@gmail.com